

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการหาแนวทางการอนุรักษ์กวางผา
ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

โดย

นางระวีวรรณ ศิริไสวานนท์ และคณะ

กุมภาพันธ์ 2548

ສໍລູບເລກທີ PDG45N0006

รายงานวิจัยเพื่อท่องถินฉบับสมบูรณ์

โครงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการหาแนวทางการอนุรักษ์ความพาก ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

၁၂

นางรำวีวรรณ ศิริไสยาสน์

นายนรากร ดแรร์สมี

นายตั้น มณีโตร

นายบุญจิ รักดี

นายยิ่ง แซ่ย่าง

นายยิ่ง แฉะ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค

คำนำ

รายงานโครงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการหาแนวทางการอนุรักษ์กวางผาในเขตอุทยาน
คือยินหนนท์ฉบับนี้สำเร็จสรุปไว้ได้ด้วยการสนับสนุนจากทีมงานสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
วิจัยเพื่อท้องถิ่นทุกท่านที่เป็นกำลังใจ หนึ่ดหนึ่งอย และฟันฝ่าอุปสรรคความยากลำบากในการ
ทำงาน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ทุกท่านที่เห็นความสำคัญและให้ความร่วมมือ
ตลอดมา และที่สำคัญที่สุดคือชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้านคือ บ้านแม่หมิง บ้านป่าตึง บ้านป่าปงปีง และ^{ที่}
บ้านตีนผา ต.ช่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ ที่ให้ความร่วมมือด้วยศักดิ์ศรัทธา ผู้วิจัยถึงขอขอบคุณทุก
ท่านที่ทำให้โครงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการหาแนวทางการอนุรักษ์กวางผาในเขตอุทยานแห่ง^{ที่}
ชาติดอยอินทนนท์ สำเร็จบรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้เป้าหมายรองที่ผู้วิจัยได้รับอีกมากmany ซึ่งนับ
เป็นประสบการณ์ชีวิตที่ทรงคุณค่า

ระวีวรรณ ศิริไสยาสน์

หัวหน้าโครงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการหาแนวทางการอนุรักษ์กวางผา^{ที่}
ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

สารบัญ

บทที่ 1	1
บทนำ	1
ความเป็นมา	1
วัตถุประสงค์	1
คำถามวิจัย	1
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	1
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	2
งบประมาณที่ใช้ในการวิจัย	2
สถานที่ดำเนินการ	2
การดำเนินการวิจัย	2
บทที่ 2	
การทบทวนเอกสารงานวิจัย	3
บทที่ 3	
ระเบียบวิธีวิจัย	16
บทที่ 4	
ผลการศึกษา	22
บทที่ 5	
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	43
ภาคผนวก	50

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา

ปัจจุบันจำนวนสัตว์ป่าหายากนิดในพื้นที่โดยอินทนนท์ได้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งการหากกีเป็นหนึ่งในสัตว์ป่าสงวน 15 ชนิดของประเทศไทย ที่อยู่ในภาวะความเสี่ยงดังกล่าว ด้วยการล่าเพื่อนำเนื้อมาใช้เป็นอาหารและการล่าด้วยความเชื่อที่ว่าลินหรือน้ำลายหรือเลือดของพาน่าจะมีสมุนไพรที่ช่วยรักษาแผล และรักษาโรคราปอดหลังปวดเอว อีกทั้งนำมันยังสามารถนำมาใช้ในการรักษาเกี่ยวกับโรคกระดูกได้ ทำให้ปัจจุบันยังมีการล่ากว่าอย่างต่อเนื่อง

ในพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของกว่าง พา เป็นที่ตั้งของบ้านแม่มิงค์ บ้านป่าตึง บ้านป่าปงปียง และบ้านเด่นพา ซึ่งเป็นชุมชนผ้ากระหรี่ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยชุมชนดังกล่าวได้ตระหนักรถึงความสำคัญของการอนุรักษ์กว่าง พา จึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประจำหมู่บ้านและได้กำหนดกฎหมายบังคับประจำหมู่บ้าน แต่ปัจจุบันกฎหมายบังคับดังกล่าวซึ่งไม่สามารถควบคุมและปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมทั่วถึง ได้เนื่องจากยังมีการลักลอบล่าสัตว์จากคนนอกหมู่บ้าน

จากวิกฤตการณ์ปัญหาดังกล่าว จึงเห็นควรให้ชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน และผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มนักศึกษาบ้านบุนกลาง หรือเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติโดยอินทนนท์ ได้ศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และให้มีการศึกษาเกี่ยวกับนิเวศของกว่าง พาอย่างละเอียด เพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปบริหารจัดการที่อยู่อาศัยของกว่าง พา และหาทางเพิ่มจำนวนกว่าง พา ให้รอดพ้นจากการสูญพันธุ์ เพื่อให้กว่าง พาได้อยู่คู่กับป่าในพื้นที่โดยอินทนนท์สืบไป

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานภาพของกว่าง พา บริเวณพื้นที่ก่อสร้างป่า
2. เพื่อศึกษาสถานภาพของชุมชนในการอนุรักษ์กว่าง พา
3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อกว่าง พา
4. เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์กว่าง พา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. คำนำวิจัย

คำนำมูลค์

แนวทางการอนุรักษ์กว่าง พาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างไร

คำนำมูลค์

สถานภาพกว่าง พาและชุมชนในการอนุรักษ์กว่าง พาให้ปัจจุบันอย่างไร

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบสถานภาพของความพากวนในปัจจุบัน
2. ทราบระบบนิเวศและระบบพฤติกรรมของความพากวนบริเวณกิ่วแม่ปาน
3. ได้ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนรวมทั้งความเห็นต่อสถานการณ์ความพากวนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
4. ได้แนวทางในการอนุรักษ์ความพาระห่วงหน่ายงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นและชุมชน

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

1 สิงหาคม 2545-31 สิงหาคม 2546

7. สถานที่ดำเนินการวิจัย

1. บ้านป่าปงเปียง หมู่ที่ 13 ต.ช่างเค็ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
2. บ้านดีนพา หมู่ที่ 13 ต.ช่างเค็ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
3. บ้านป่าตึง หมู่ที่ 13 ต.ช่างเค็ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
4. บ้านแม่เมือง หมู่ที่ 11 ต.ช่างเค็ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
5. เส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปาน อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่

8. การดำเนินการวิจัย

1. จัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินการวิจัยร่วมกัน
2. สำรวจข้อมูลความพากวนบริเวณกิ่วแม่ปาน
3. ประชุมประจำเดือนคณะกรรมการ
4. จัดประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานและวางแผนทางในการเก็บข้อมูล
5. สำรวจข้อมูลชุมชน 4 หมู่บ้าน (บ้านป่าปงเปียง/บ้านดีนพา/บ้านป่าตึงและบ้านแม่เมือง)
6. จัดประชุมบทเรียนการทำงานในระยะแรก
7. จัดเวลาที่ระดมความคิดเห็นเพื่อศึกษาผลกระทบของการพัฒนาพื้นที่ที่มีต่อความพากวน
8. จัดประชุมคณะกรรมการเพื่อสรุปผลการศึกษา

บทที่ 2

ทบทวนเอกสารงานวิจัย

กวากา (Goral หรือ Chinese Goral)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Naemorhedus Caudatus* (milen-Edwards, 1867):

Naemorhedus griseus (Milne-Edwards, 1872)

ชื่อพ้อง *Naemorhedus goral* (Hardwicke, 1825):

Antilope caudata (Milne-Edwards, 1867)

Antilope Cinerea (Milne-Edwards, 1874)

อันดับ Artiodactyla

ឧស្សាហ៍ BOVIDAE

วงศ์ย้อย CAPRINAE

ชื่อสามัญ: กวางพา หรือกวางพาจีน

ประวัติทางอนุกรรมวิชาน

การวางพาถูกคืนพบครั้งแรก ปี พ.ศ.2368 ในແຄນເທືອກເຫົາທີມາລັຍ ປະເທດເນປາລ ມີ ລັກພະ
ຄລ້າຍແອນຕິໂລພ ຮຶ່ອແພະແບຄົກນິກ (Blackbuck) ຂອງອິນເດີຍ ຈຶ່ງໄດ້ຮັບການ ຈໍາແນກແລະທັງໝົດເປັນ
Antilope goral Hardwicke, 1825 ຕ້ອມາພບວ່າມີລັກພະ ແລະນິສັຍ ແຕກຕ່າງກັນເດັ່ນຫັດ ຈັດຈໍາແນກອອກ
ເປັນສຸກລໃໝ່ໃນປີ ພ.ສ.2370 ຄື່ອ *Naemorhedus* Smith, 1827 ແຕ່ເດີມມີການຈໍາແນກສັດວ່າຈຳພວກກາງພາ
ອອກເປັນ 2 ຊົນດີ ຄື່ອ ກາງພາໂກຣາລ *Naemorhedus* (Hardwicke, 1825) ຜຶ່ງເປັນກາງພາຊືນດີທີ່ຮູ້ຈັກກັນ
ຄຣັງແຮກ ບນຕາມຕົວ ສີເຫາແກມໜ່ອງ ແລະນີກາຣກະຈາຍພັນຫຼຸງໃນແຄນໄຊນີເຮີຍ ໄຕລົງນາລຶ່ງການເນື້ອ
ຂອງປະເທດໄທ ອີກຊືນດີທີ່ນີ້ຄື່ອ ກາງພາແಡງ *Naemorhedus cranbrooki* Hayman, 1961 ເປັນກາງ
ພາ ຊົນດີທີ່ນີ້ບັນຕາມຕົວສີແດງສົດ ແລະນີຄື່ນກຳເນີດແບບນິບປະຕົງມາລຶ່ງປະເທດເມີຍນມາຮ ປັຈຈຸບັນໄດ້ມີ
ການຕຽບສອບພິຈາລະນາງປ່ຽນປ່ອງລັກພະແລະເບີກກະຈາຍພັນຫຼຸງ ພບວ່າ ກາງພາໃນນາງແຫລ່ງມີຄວາມ
ແຕກຕ່າງກັນເດັ່ນຫັດ ຈໍາແນກໄດ້ເປັນ 5 ຊົນດີ ໄນຮ່ວມເລື່ອງພາ ຄື່ອ ກາງພາໂກຣາລ ຮຶ່ອກາງພາຕົ້ນແບບ
N. goral (Hardwicke, 1825) ເປັນກາງພາໃນແຄນ ເທືອກເຫົາທີມາລັຍ ບຣິເວັນປະເທດເນປາລ ຖຸກ
ຈົມ ອິນເດີຍ ແລະ ປາກີສຕານ ກາງພາຜູ້ປຸ່ນ *N. crispus* (Temminck, 1845) ເປັນກາງພາທີ່ພົບນ
ເກະອອນຫຼຸງ ທີໂກກຸ ແລະກົງຈົວ ຂອງຜູ້ປຸ່ນ ກາງພາແດງ *N. baileyi* Pocock, 1914 ຮຶ່ອເດີມຄື່ອ
N. cranbrooki ກາງພາໄຕ້ຫວັນ *N. swinhoei* (Gray, 1862) ແລະ ຊົນດີທີ່ 5 ຄື່ອ ກາງພາຈິນ *N. caudatus*
(Milne-Edwards, 1867) ເປັນກາງພາທີ່ມີເບີກກະຈາຍພັນຫຼຸງ ໃນແບບຕອນແໜ້ນຂອງທົວປ່ອເຊີ່ຍລົງມາ
ຖື່ງກາກຕະວັນຕາກເນີຍງໜີ້ຂອງປະເທດໄທ ຈາກກາຮັກສິນ ແລະກາຮັກສິນ ແລະກາຮັກສິນ ໃຫມນີ້ ກາງພາ

ของไทย จึงได้รับการจำแนก เป็นคุณละชนิด กับความพากโกราล คือเป็นชนิด *N. caudatus* (Milne-Edwards, 1867) ส่วนชื่อของความพากไทย ตามบัญชีรายชื่อสัตว์ป่าสงวน ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 ใช้ชื่อ *N. griseus* Milne-Edwards, 1872 ซึ่งเป็นชื่อที่ตั้งขึ้น จากตัวอย่างด้านบนที่ได้จากมณฑลเสฉวนของประเทศจีน ในปี พ.ศ.2415 เมื่อตรวจสอบแล้ว พบว่าเป็นชนิดเดียวกับความพากจีน ซึ่งที่ใช้เป็นชื่อพ้องชื่อที่ตั้งขึ้นภายหลัง นอกจากนี้ตัวสะกดชื่อสกุลของความพากมีต่างๆ กัน ได้แก่ *Naemorhedus*, *Nemorhaedus*, *Naemorhaedus*, *Nemorhedus*, และ *Nemorrhedus* แต่ชื่อสกุลที่สะกดถูกต้องที่ยอมรับให้กันยังคงถือเอาชื่อที่ตั้งขึ้นครั้งแรกคือ *Naemorhedus* Smith, 1827 ลักษณะทั่วไปของความพากเป็นสัตว์กีบคู่ และเคี้ยวเอื้องอยู่ร่วมวงศ์เดียวกับ วัวควาย (Bovidae) เนื่องจากเท้าแต่ละข้างมีนิ้วเท้าห้านิ้วกลางและนิ้วนางเจริญดี พัฒนาเปลี่ยนแปลง รูปร่างเป็นกีบนิ้วแข็งขนาดใหญ่เท่า ๆ กัน 2 กีบ รองรับปลายเท้า ทำให้สามารถวิ่งได้รวดเร็ว ทนทานและรับน้ำหนักตัวมาก ๆ ได้ นิ้วห้าและนิ้วห้าอยู่ด้านคาดเหลือเป็นกีบเล็ก ๆ อยู่บริเวณเหนือข้อเท้า ส่วนนิ้วโป้งหดหายไป กระเพาะอาหารพัฒนาไปเป็นแบบมี 4 ตอน รวมกระเพาะพักจึงสามารถสำหรับอาหารจำพวกพืชที่ยังย่อยไม่หมด ที่เหลืออยู่ในส่วน กระเพาะพักกลับเข้ามาเคี้ยวในช่องปากได้ใหม่อีก ช่วยให้การย่อยอาหารจำพวกพืช ซึ่งมีกากระดูก และเส้นใยมีประสิทธิภาพมากขึ้น (สวัสดิ์, 2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserv9.htm>; <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>; <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm> และ Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm) ซึ่งใช้เวลาในการย่อยนานถึง 4 วัน (Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm) และมีขาบนหัวเป็นขากรวยแบบ "Horns" ทั้งตัวผู้และตัวเมีย เขาเป็นคู่ รูปกรวยปลายเรียวแหลมคล้ายกัน ทั้ง 2 ข้าง ไม่มีการแตกกิ่งสาขา เป็นปลอกขนาดเล็ก กินน้ำและอาหารจำพวกพืช ซึ่งเป็นแกนกระดูกที่ออกติดกับกระดูกศีรษะ ชั้นหน้าผาก ตัวเขาเจริญขึ้นตามอายุ และมีชุดเดียวกับตอสีวิต ไม่มีการผลัดสาขาอย่างพวกพวง (สวัสดิ์, 2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserv9.htm>; <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>; <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm>)

ลักษณะเด่น

ความพากเป็นสัตว์จำพวกเคี้ยวกับแพะในวงศ์ย่อย Caprinae เช่นเดียวกับเลียงพา คือ ไม่มีหนวดเครายาวที่คางอย่างแพะ ลำขาสั้น ปลายขาโก้งไปข้างหลัง และมีต่อมเปิดที่กีบนิ้วเท้า รูปร่างคล้ายเลียงพาแต่ขนาดเล็กกว่ามาก ลำคอเรียวเล็ก หางยาวและขาสั้นกว่า ในหน้าวัวเป็น แอ่งไม่แบบราบอย่างหน้าเลียงพา ต่อมเปิดระหว่างตากับจมูกเป็นรูเล็กมาก กระดูกดึงจมูก ของเลียงพาจะยื่นออกเฉพาะส่วนปลาย ท่อนโคนจมูกเชื่อมต่อเป็นชิ้นเดียวกับกระดูก กะโหลก ศีรษะ ลักษณะรูปร่างของความพาก คุณลักษณะคลึงกับเลียงพา ยื่นขนาดเล็กลงเกือบเท่าตัว สีบนตามตัวเป็นสีน้ำตาลแรมเท่าไม่ถึงครึ่งของเลียงพา ขนตามตัวชั้นนอกเป็นเส้นยาวหาน มีขนชั้นในเป็นเส้นละเอียดนุ่ม ซึ่งจะไม่มี

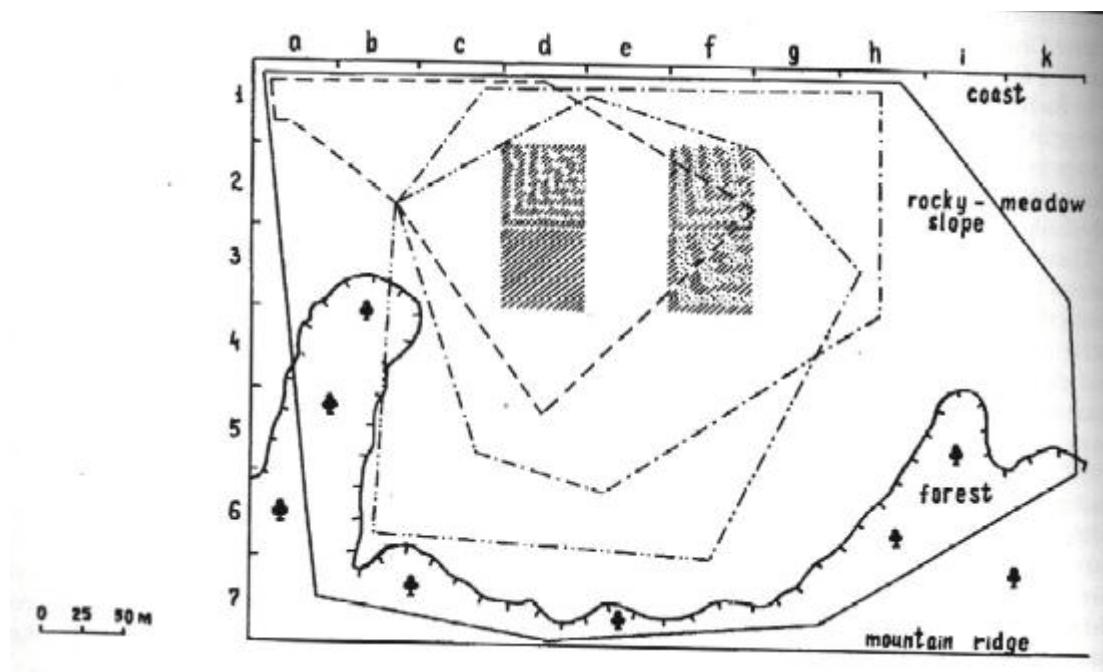
พบในเลียงพา ระหว่างโคนเขาทั้ง 2 ข้าง ไปถึงหลัง ใบหย มีกระจากนเป็นยอดแหลมสีน้ำตาลเข้มชัดเจนถัดต่อมาบริเวณหลัง และสะโพกมีแผงขน ขาว คล้ายอานม้าบ้าง ๆ สีเทา กลางหลังมีแถบขนสีดำพาดยาวตามแนวสันหลัง ไปจรดโคนหาง หางสั้นเป็นพวงสีเข้มดำ ขนใต้คางและแผ่นอกสีน้ำตาลอ่อน เทียนเป็นแถบลายจาง ๆ บริเวณ แผ่นอก สีน้ำช่วงโคนขาเข้มกว่าช่วงปลายขาลง ไปถึงกึ่งเท้า เขาน้ำน้ำสีดำเป็นรูปกรวยแหลม ปลายขาเรียวแหลม โถงไปข้างหลังเล็กน้อย โคนขาใหญ่มีรอยหยัก เป็นวงๆ รอบขาชัดเจน โดยทั่วไปแล้วสีน้ำของขาตัวเมียจะอ่อนกว่าตัวผู้ เขาน้ำน้ำสีเข้มและมีรอยหยัก รอบโคนขา ไม่ลึกชัดเจนอย่างขาของตัวผู้ (สวัสดิ์,2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>; <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>; <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm>; กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2545 ; Thai Society for the Conservation of Wild Animals, unknown : http://www.tscwa.org/wildlife/rare_or_extinct_09.html; The Ultimate Ungulate Page, 1999 : <http://www.ultimateungulate.com/goralgray.html> และ Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm)

อุปนิสัย

โดยธรรมชาติเป็นสัตว์ที่มีลินทือยูนพะตามยอดเขาสูงระดับตั้งแต่ 1,000 เมตร ขึ้นไปถึงประมาณ 4,000 เมตร (3,300-13,500 ฟุต) (สวัสดิ์,2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>; <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>; <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm>; กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2545; The Ultimate Ungulate Page, 1999 : <http://www.ultimateungulate.com/goralgray.html>) ขณะที่ Woodland Park Zoo (2002) และ http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm มีรายงานว่าการพาก Doyle ทั่วไปอาศัยอยู่ตามพื้นที่แห้ง ภูเขา และพื้นที่สูงชันในระดับความสูงระหว่าง 3,000-8000 ฟุต (915-2,240 เมตร) แต่บางครั้งอาจอยู่สูงถึง 13,500 ฟุต (4,115 เมตร) การพำนีและเกาหลี (The Ultimate Ungulate Page, 1999 : <http://www.ultimateungulate.com/goralgray.html> และ America Zoo, Unknown : <http://www.americazoo.com/goto/index/mammals/414.htm>) การพำนีเป็นสัตว์ที่ได้รับฉายาว่า "ม้าเหวค่า" เนื่องจาก มันสามารถเดินหรือวิ่งไปมาอยู่ตามหน้าผาสูงชันและสามารถอ่อนตัวลงคล่องแคล่ว ว่องไวจนน่าอศจรรย์ เมื่อมีศัตรูหรือคนเข้าใกล้จะหลบหนีอย่างรวดเร็ว ประกอบกับมีสีน้ำตาลเข้มคล้ายน้ำเงิน ไม่และสีน้ำตาลเข้ม ยิ่งทำให้สังเกตเห็นได้ยาก การพำนีเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จำพวกแพะแกะเช่นเดียวกับเลียงพา (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2545: http://www.deqp.go.th/data_env/tropical%20forest/goral.html; ThaiWildLife, 2545 : http://www.thaiwildlife.com/reservanimal/n_griseus.html และ America Zoo, Unknown : <http://www.americazoo.com/goto/index/mammals/414.htm>) ชอบอาศัยอยู่ตามไหล่เขา หรือหน้าผา สูงชันที่มีไม้พุ่มเล็กๆ หรือซอกหลบหินพอกหลบซ่อนตัวหนีคำบังแ decad ในตอนกลางวัน (สวัสดิ์,2539 :

<http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>: <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>:
<http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm> และ Thai Society for the Conservation of Wild Animals, unknown : http://www.tscwa.org/wildlife/rare_or_extinct_09.html) กวางพามีนิสัยขีَ้اyx และมักพบอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นฝูงประมาณ 4-12 ตัว (สวัสดิ์, 2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>: <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>: <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm>; กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2545: http://www.deqp.go.th/data_env/tropical%20forest/goral.html; ThaiWildLife, 2545: http://www.thaiwildlife.com/reservaniml/n_griseus.html ; The Ultimate Ungulate Page, 1999: <http://www.ultimateungulate.com/goralgray.html> และ Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm) ฝูงๆ หนึ่งจะมีพื้นที่อยู่อาศัยประมาณ 100 เอเคอร์ ในช่วงฤดูผสมพันธุ์กวางพามาเพศผู้จะครอบครองอาณาเขตประมาณ 22-25 แฮกแตร์ (The Ultimate Ungulate Page, 1999: <http://www.ultimateungulate.com/goralgray.html>) ซึ่งตรงกับการศึกษาของ Myslenkov และ Voloshina (1998) : http://www.tigers.ru/web_inna/sex_goral.html ในพฤติกรรมการผสมพันธุ์ของ กวางอามู (Amur gorals) จากตอนกลางของ Sikhote-Alin (รัสเซีย) พบว่าลักษณะสำคัญของสังคมกวางจะมีอาณาเขตและอาศัยอยู่กลุ่ม โดยเพศผู้จะมีอาณาเขตประมาณ 22-55 แฮกแตร์ และเพศเมียจะประมาณ 5-16 แฮกแตร์ (รูปที่ 1)

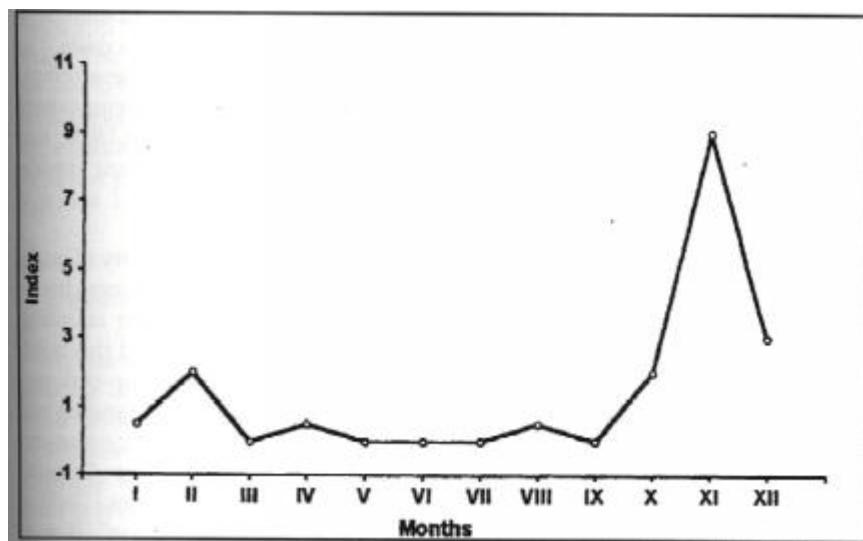
พื้นที่อยู่อาศัยของเพศเมียจะซ้อนทับกันอาจสูงถึง 80 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่หลักยังจำกัดอยู่ที่ 50 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่จะซ้อนทับกัน และศูนย์กลางของกิจกรรมจะมีขอบเขตมากที่สุดปกติจะไม่ซ้อนทับกัน ตัวตื้มวัยเพศผู้จะปกติรองอาณาเขตของตนเองจากกวางตัวอื่นในช่วงฤดูผสมพันธุ์ การต่อสู้กับกวางในพื้นที่ใกล้เคียงเป็นไปได้ยาก แต่ก็เป็นไปได้ ปกติเพศผู้จะแสดงที่อยู่อาศัยของตนเอง เช่น ชูคอ (neck-up), horn-threat, rush-threat, และ chase, stranger, neck-up และ flight หากมีการลุกขึ้นจากเดนจากการตัวอื่นๆ

รูปที่ 1. Home ranges of three adult females and territory of adult male during the rutting season.

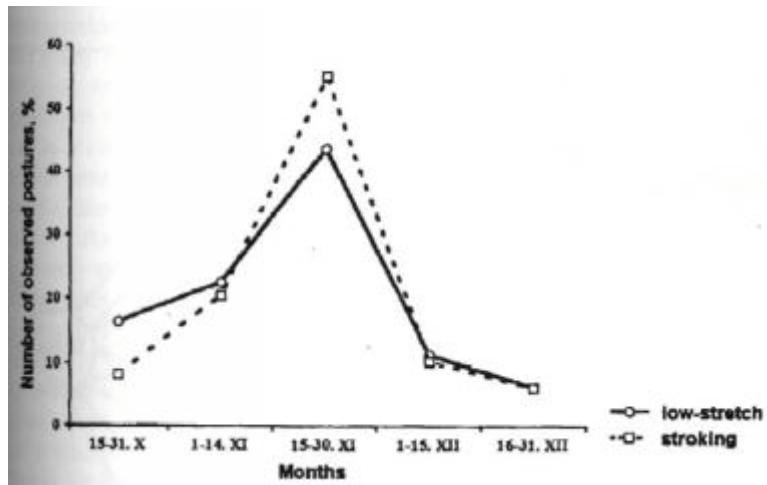
Shaded quadrates are centres of activity.

male N 26 ____ females: N 35 ____ N 29 ____ N27 ____

รูปที่ 2. Dynamics of sexual activity.

Index= number of pair contacts per 10 animal/hour

รูปที่ 3. การหมุนเวียนของถุการของความถี่ในการผสมพันธุ์ (Seasonal dynamics of courtship posture frequency)

การต่อสู้อย่างรุนแรงมักเกิดขึ้นระหว่างกว่างตัวผู้ซึ่งครอบครองอาณาเขต (territorial male) กับกว่างย่างเข้าสู่วัยหนุ่ม (subadult male) กว่างตัวผู้อายุประมาณ 2 ปีก็เป็นตัวเต็มวัยอย่างสมบูรณ์ พออายุ 3 ปีก็ยังคงมีความขัดแย้งเรื่องพื้นที่ครอบครองระหว่างตัวที่หัวหน้าฝูงกับสมาชิกในฝูง การต่อสู้อาจนำไปสู่การบาดเจ็บ ซึ่งเหตุการณ์นี้มักเกิดขึ้น เมื่อมีการแย่งชิงตัวเมีย และเพศผู้เมื่ออายุ 3 ปี จะพยายามเข้าครอบครองพื้นที่ให้ได้ กว่างวัยเจริญพันธุ์จะพยายามแสดงให้เห็นถึงความน่าเกรงขาม และไม่ล่าถอยกลับแสดง horn-threat การต่อสู้ก็เริ่มขึ้นอีก (Myslenkov และ Voloshina, 1998 : http://www.tigers.ru/web_inna/sex_goral.html)

ในฝูงหนึ่งๆ กว่างตัวผู้ที่อายุโสกัวร์จะทำหน้าที่เป็นพหารของฝูง ฝูงกว่างจะอยู่ใกล้ๆ กับไหล่ขา หน้าผาเพื่อหลบหลีกนักล่า เช่น เสือดาว (leopards) และ หมาป่า (wolves) ถ้ามีความจำเป็น จริงๆ จะต้องป้องกันตัวเองและลูกจากศัตรู โดยการใช้ขา ถ้าในช่วงถุหนาวกว่างพะจะพยายามมาอยู่ที่ระดับความสูงที่ต่ำกว่าเพื่อหลบหลีกหิมะถล่ม (Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm) กว่างพะมีนิสัยต่างจากเดียงพาที่ชอบ อยู่โดยเดียว ตามลำพัง และพบว่าจะมีอาณาเขตถือครอง โดยการถ่ายกองมูลเป็นการแสดง แนวเขต ของแต่ละฝูง ปกติจะออกหากินตอนเช้าตรู่และช่วงเย็นค่ำ ที่พบอยู่ตามซอกหินหรือไหล่หน้าผา แต่ถ้าเป็นช่วงวันที่มีเมฆขัด ท้องฟ้ามีเมฆรีบ จะชอบออก มา เที่ยวเล่นอยู่ตามหน้าผา หรือจะง่อนحنินโลง ๆ กว่างพะมีสายตาดีมาก การใช้ชีวิตส่วนใหญ่อาศัยการมองดูมากกว่า ใช้การคอมกลืน หรือฟังเสียงอย่างสัตว์กินพืชทั่วๆ ไป (สวัสดิ์, 2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>; <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>; <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm>; กรมส่งเสริม

คุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2545 : http://www.deqp.go.th/data_env/tropical%20forest/goral.html ; ThaiWildLife, 2545: http://www.thaiwildlife.com/reservanimal/n_griseus.html; Thai Society for the Conservation of Wild Animals, unknown : http://www.tscwa.org/wildlife/rare_or_extinct_09.html; The Ultimate Ungulate Page, 1999 : <http://www.ultimateungulate.com/goralgray.html> และ Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm) เวลาพบเห็น สิ่งแผลกปลอม หรือสูงสัย มักจะแสดงท่าขับขี่ไปมา ยกขาหน้าໂอกกับพื้นและส่งเสียงพ่นออก มาทางจมูก แต่ถ้าตื่นตกใจ จะกระโดด ตัวลอยวิ่งหนีและส่งเสียงร้องแหลมสั้น ๆ เป็นระยะ ๆ ถึงแม้ว กวางผาจะชอบอาศัย อยู่ตามหน้าผาสูงชัน แต่พบว่ากวางผาสามารถว่ายน้ำได้ด้วย (สวัสดิ์, 2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>: <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>: <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm> และ The Ultimate Ungulate Page, 1999 : <http://www.ultimateungulate.com/goralgray.html>)

การกระจายพันธุ์

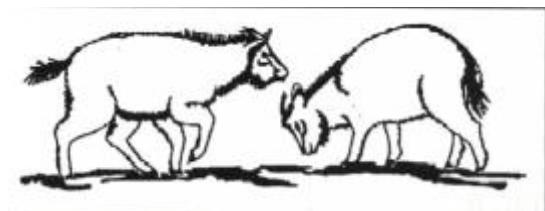
กวางผาพันธุ์ไทยเป็นชนิดเดียวกับกวางผาจีน มีศูนย์กลางกระจายพันธุ์อยู่ในแถบ ประเทศไทย จีนพร่องกระจายออกไปในเกาหลี แม่นจูเรย์ และแดนอัสซูรี (Ussuri) ของประเทศรัสเซีย ได้ลงมา พบในแถบภาคตะวันออกของประเทศไทยเมียนمار และภาคตะวันตก เลี้ยงเหนื่องของประเทศไทย ปัจจุบันมีรายงานเหล่าที่พบกวางผาในประเทศไทย อยู่ในบริเวณที่อุกเขาตันน้ำแม่ปิง ในเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อยและแม่ตื่น จังหวัดเชียงใหม่และตาก และที่อุกเขาบริเวณเขต ห้ามล่าสัตว์ป่าแม่ เลา-แม่แตะ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (สวัสดิ์, 2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>: <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>: <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm> และ Thai Society for the Conservation of Wild Animals, unknown : http://www.tscwa.org/wildlife/rare_or_extinct_09.html) ปัจจุบันบริเวณที่พบกวางผาได้มากที่สุดคือ ดอยม่อนจอง ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ แต่จำนวนและนิเวศ วิทยาที่แท้จริงของมันยังเป็นเรื่องลึกลับ เนื่องจากกวางผาอาศัยอยู่บนผาหินสูงชันยากแก่การติดตาม ศึกษา กวางผาจัดเป็นสัตว์ป่าสงวน 1 ใน 15 ชนิด ของไทย ที่ลดจำนวนลงมาก เนื่องจากการล่าและ ถูกทำลายถิ่นอาศัย (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2545: http://www.deqp.go.th/data_env/tropical%20forest/goral.html และ ThaiWildLife, 2545: http://www.thaiwildlife.com/reservanimal/n_griseus.html)

การสืบพันธุ์ (Reproduction)

ฤดูผสมพันธุ์ของกวางผาอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม ระยะเวลาตั้งท้องประมาณ 6 เดือน ออกลูกท้องละ 1 ตัว อายุวัยเจริญพันธุ์ประมาณ 2-3 ปี (สวัสดิ์, 2539: <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>)

com/ingreen2001/conserve9.htm; http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html; http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm; America Zoo, Unknown : http://www.americazoo.com/goto/index/mammals/414.htm และ Government of the Khabarovsk Krai, 1997: http://www.adm.khv.ru/invest2.nsf/pages/en/tours/Amgoral.htm) ขณะที่ Woodland Park Zoo (2002): http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm รายงานว่าการพัฒนาจะถึงวัยเจริญพันธุ์เมื่ออายุได้ 2 ปี และการจะมีลูกที่ละ 1 ตัวหรือถ้าโชคดีอาจมีได้ถึง 2 ตัว ระยะตั้งท้องประมาณ 215 วัน (ซึ่งใกล้เคียงกับ Woodland Park Zoo (2002) : http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm รายงานไว้ 170-218 วัน) ซึ่งจะคลอดในเดือนพฤษภาคมหรือมิถุนายน ลูกกว่างพาสามารถยืนได้หลังจากคลอดได้ 1 ชั่วโมง และจะเดินติดตามแม่ได้หลังจากคลอดได้ 2 วัน ลูกกว่างพาจะคุ้นเคยแม่จนลืมปลายฤทธิ์ไปไม่ร่วง และติดตามแม่จนลืมฤทธิ์ไปไม่หลง

ฤทธิ์สมพันธุ์ของกว่างเริ่มในปลายเดือนตุลาคมและปลายเดือนธันวาคม (อ้างใน Myslenkov และ Voloshina (1978) : http://www.tigers.ru/web_inna/sex_goral.html) จุดสูงสุดในช่วงฤทธิ์การผสมพันธุ์คือในเดือนพฤษภาคม จำนวนครั้งสูงสุดในการผสมพันธุ์บันทึกได้ตามรูปที่ 1 และ 2 การเริ่มต้นการกระตุ้นการผสมพันธุ์ทราบได้จากพฤติกรรมของเพศผู้ที่มีต่อตัวเมียทุกตัวในเขตแดนของตน ถ้าตัวผู้ขอตัวเมียซึ่งใกล้จะติดสัก (estrus) ก็จะอยู่ใกล้ๆ ตลอดเวลา การผสมพันธุ์จะเกิดขึ้นประมาณ 1-2 วัน หลังจากนั้นตัวผู้จะเริ่มค้นหาตัวเมียตัวต่อไป โดยการใช้ชมูกดมกลิ่น (intensive olfaction) บนน้ำลายร้อนกัน แยกเป็น 2 ขั้นตอน: การเกี้ยวพาราสี (courtship) และผสมพันธุ์ (copulations) ในขั้นตอนแรกเป็นอาการบ่งบอก (key postures) ของตัวผู้ คือ "low-stretch", "stroking of female's head", และ "following" ส่วนตัวเมียจะแสดงอาการโต้ตอบตัวผู้โดยการหนี (flight) หรือการปกป่อง โดยการใช้เขา (horn-threat) ตัวผู้จะเข้าหาตัวเมียที่ละ 1 ตัว จากนั้นก็จะหาตัวเมียตัวต่อไป จนกว่าตัวผู้จะหาตัวเมียที่ใกล้จะติดสัก (estrus) เจอ (รูปที่ 4)

รูปที่ 4. ตัวผู้เข้าใกล้ใน "low-stretch", ตัวเมียแสดงการขัดขืน "horn threat". .

มันเป็นสิ่งจำเป็นที่เน้นย้ำว่า "stroking of female's head" เป็นรูปแบบหนึ่งระหว่าง Caprinae นอกจากนี้แสดงถึงหน้าที่ บางทีมันอาจเป็นวิธีของการผสมกับตัวเมียในดินแดนของตน หรือที่พนgeo ให้มากที่สุด ในระหว่าง stoking ตัวผู้พยายามสูดลมต่อม posthorneal ของตัว

เมีย และกระทำ female head ด้วยการหลังน้ำอ่อนมาจากต่อม interdigital (interdigital gland) (รูปที่ 5) บางทีการหลังน้ำของต่อม posthorneal ให้ข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับไก่ล็อก estrus (approaching estrus) ของตัวเมีย มันเป็นการทราบว่าระดับของการพัฒนาและหน้าที่ของต่อม posthorneal สัมพันธ์ทางบวกกับการผสมพันธุ์ (reproductive cycle) (Schaffer 1940)

รูปที่ 5. Key posture of male courtship - "stroking of female's head".

จะนั่นพฤติกรรมของเพศผู้ในระหว่างขั้นตอนติดพันตัวเมีย (courtship stage) ช่วยให้คืนหากัวเมียที่ estrus และคูแลตัวเมียเหล่านั้นในพื้นที่ของตน เพื่อเตรียมพร้อมในการผสมพันธุ์

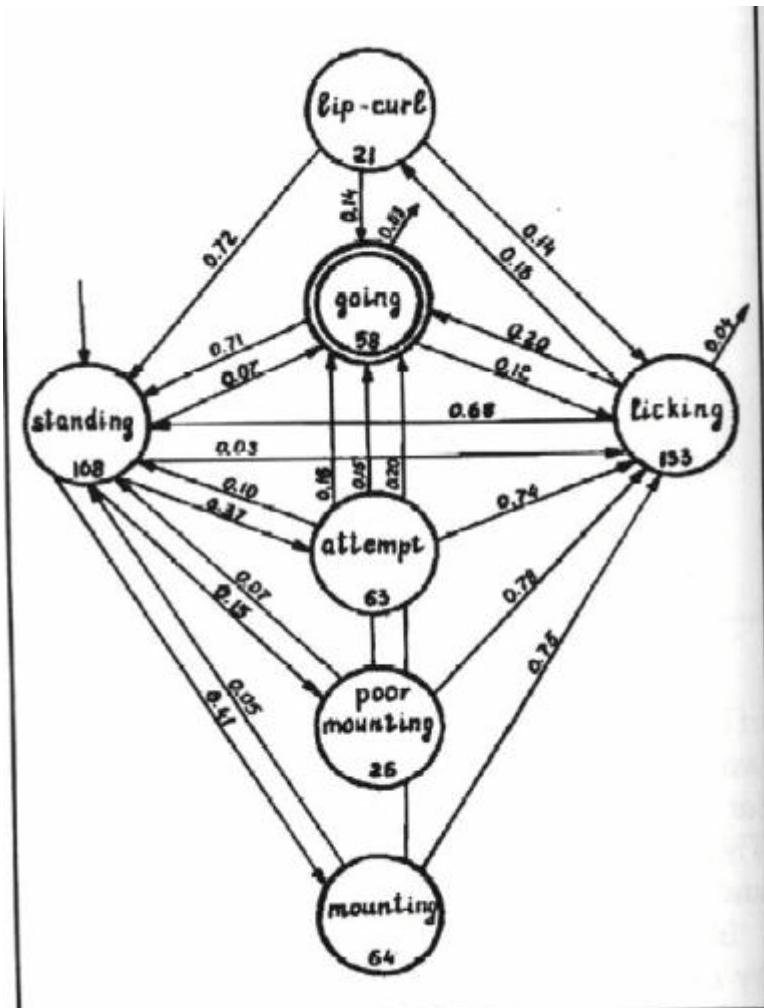
ขั้นตอนการผสมพันธุ์เริ่มด้วยรุกไล่ตัวเมียที่ติดสัด เมื่อตัวผู้แสดง "low-stretch" และตัวเมียไม่มีการขัดขืนตัวผู้ จากนั้นตัวผู้จะคอมและเลียบริเวณ anogenital และ lip-curl เกือบทั้งหมดจะเกิดขึ้นเสมอ ในเวลาเดียวกันตัวเมียเริ่มยกหางขึ้น (raising of tail) การกระทำนี้ เป็นสัญญาณของตัวเมียพร้อมผสมพันธุ์ (female's readiness for copulation) ระยะเวลาในการผสมพันธุ์เกิดขึ้นหลังจากการ mounting จนถ้วนสุด ใช้เวลา 4 ถึง 78 นาที (เฉลี่ย 32 นาที, n = 18) คู่หนึ่งผสมพันธุ์ 2 - 4 ครั้งต่อวัน การผสมพันธุ์ปกติเริ่มจากการพยายามการ mounting ระหว่างการ mounting ทั้งหมด มีความพยายาม 38% ไม่ประสบความสำเร็จในการเลีย 18% และมีประสบความสำเร็จในการผสม 44% ระหว่างการผสม 1 ครั้งใช้เวลา 2-8 วินาที (เฉลี่ย 4, 1 วินาที, n=290) รูปที่ 6

รูปที่ 6. Mounting ใน goral

จากการวิเคราะห์ลำดับเหตุการณ์และความน่าจะเป็นของรูปแบบการพฤติกรรมผสมพันธุ์แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในการผสมพันธุ์ของตัวผู้ (รูปที่ 7) หลังจากการยืน หนึ่งในการ mounting เกิดขึ้น และตามด้วย obligatory licking จากนั้น lip-curl อาจเกิดขึ้น (16%) แต่บ่อยครั้ง การยืนและวิจัยจากการผสมพันธุ์ (copulative cycle) วนกลับมาเหมือนเดิม กุญแจสำคัญในขั้นตอนการผสมพันธุ์ คือ; ในตัวเมีย -“copulative posture” โดยการยกหาง; “ในตัวผู้-” licking of anogenital region” และ “mounting” ตัวผู้จะใช้เวลาอยู่กับตัวเมียแต่ละตัว 1-2 วัน จำนวนสูงสุดในการผสมพันธุ์ 17 ครั้ง/วัน และผสมพันธุ์ 24 ครั้งกับตัวเมีย 1 ใน การอยู่ร่วมกันมากกว่า 2 วัน จำนวนรวมของการ mounting คือ 48 และ 59 ครั้งตามลำดับ จะนั่นตัวผู้จะอยู่กับตัวเมียทั่วๆ ไปและสามารถผสมพันธุ์ได้มากถึง 100 ครั้ง ในหนึ่งฤดูกาลการผสมพันธุ์ ตัวผู้ทุกตัวจะมีพฤติกรรมปรนนิบัติต่อตัวเมียเป็นอย่างดีในการอยู่ร่วมกัน (mating process)

รูปภาพในวงกลมซึ่งให้เห็นจำนวนของการยอมให้ผสมพันธุ์ รูปบนเส้นซึ่งให้เห็นถึงความน่าจะเป็นของการย้ายที่การผสมพันธุ์ใน 1 ครั้ง สรุปข้อมูลใน 8 คู่ วงจรการผสมของตัวผู้ใน 1 รอบ (Single circle - male's postures) 2 รอบในการผสมของตัวเมีย (double circle - female's posture) (Myslenkov และ Voloshina, 1998 : http://www.tigers.ru/web_inna/sex_goral.html)

รูปที่ 7. ลำดับและความน่าจะเป็นของการผสมพันธุ์ (Sequence and probability of copulative postures)

อายุขัย (Life Span)

กว่างพากจะมีอายุขัยเฉลี่ยในป่าประมาณ 15 ปี (Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm และ Government of the Khabarovsk Krai, 1997: <http://www.adm.khv.ru/invest2.nsf/pages/en/tours/Amgoral.htm>) และมีกว้างพากตัวหนึ่งที่เลี้ยงดูในกรงมีอายุยืนถึง 17 ปี 7 เดือน (Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm) ขณะที่ สวัสติ,2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>: <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>: <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm>; และ English1 (199X) รายงานว่ากว่างพากมีอายุขัยประมาณ 8-10 ปี

ความยาวและความสูง (Length and Shoulder Height)

ความยาวของตัวเต็มวัย : 32-51 นิ้ว (82-130 ซม.)

ความสูงระดับไหล่ตัวเต็มวัย : 20-31 นิ้ว (50-78 ซม.) (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2545: http://www.deqp.go.th/data_env/tropical%20forest/goral.html ; ThaiWildLife, 2545: http://www.thaiwildlife.com/reservaniml/n_griseus.html และ Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm)

น้ำหนัก (Weight)

เพศผู้ 62-93 ปอนด์ (28-42 กก.); เพศเมีย 49-77 ปอนด์ (22-35 กก.) (Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm)

การพากษาไทย

ขนาดตัว : ประมาณ 80-120 เซนติเมตร

หางยาว : 7-20 เซนติเมตร

ใบหูยาว : 10-14 เซนติเมตร

ความสูงที่ไหล่ : 50-70 เซนติเมตร

น้ำหนักตัว : ประมาณ 22-32 กิโลกรัม

ขา : เข้าแต่ละข้างมักยาวไม่เท่ากัน ความยาวเฉลี่ยแต่ละข้างยาวประมาณ 13 เซนติเมตร ขนาด วัดรอบโคนขาประมาณ 7 ซม. (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2545: http://www.deqp.go.th/data_env/tropical%20forest/goral.html และ ThaiWildLife, 2545: http://www.thaiwildlife.com/reservaniml/n_griseus.html)

การหาอาหาร

ในป่า : อาหารของกว่างพากือพืชที่ขึ้นอยู่ตามสันเขาระหว่างภูเขา ได้แก่ หญ้า ใบไม้ กิ่งไม้อ่อน และลูกไม้ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2545: http://www.deqp.go.th/data_env/tropical%20forest/goral.html และ ThaiWildLife, 2545: http://www.thaiwildlife.com/reservaniml/n_griseus.html) กว่างพากจะแทบทะเลื้มหญ้าในช่วงฤดูร้อน และในช่วงฤดูใบไม้ร่วงและหนาวจะกินใบไม้และกิ่งไม้ หรือพุ่มไม้ ผลของน้ำดื่มและโอี้ค (Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm) กว่างพากกินหญ้าหวานมากที่สุด รองลงมาเป็นหญ้าในวงศ์ Gramineae และหญ้าหวานด้วย ตองคง แห้วไทย หญ้ากา หญ้าคา กล้วยไม้ กำปูหลุด สาปแล้ง สาปกา หญ้ากานไฝ หญ้าเลา (รัตนวัฒน์, 2540) ในสวนสัตว์: อาหารเม็ด หญ้าแห้ง, หญ้าอ่อนตามฤดูกาล ผลไม้และผัก (Woodland Park Zoo, 2002: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm)

goral.htm) ที่สถานีส่งเสริมและพัฒนาสัตว์ป่าเชิงดอยสุเทพ จะให้กวางพา กินกล้วยนำร้าวคิน ผักบูร ไทย ใบไฝ (สำเริง, 2536)

สาเหตุการใกล้สูญพันธุ์

ถึงแม่กวางพะจะมีศัตรูในธรรมชาติน้อยมาก เนื่องจากสภาพพื้นที่อาศัยของ กวางพะ เป็น หน้าผาสูงชันที่สัตว์ทั่วๆ ไปไม่สามารถอาศัยอยู่ได้ (สวัสดิ์, 2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>; <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>; <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm> และ Thai Society for the Conservation of Wild Animals, unknown : http://www.tscwa.org/wildlife/rare_or_extinct_09.html) อย่างไรก็ตาม เพราะสัญชาตญาณของการ อยู่เป็นผู้จงจ่ายต่อการลูกค้านายพราน ประกอบกับที่อยู่อาศัยของกวางพะถูกทำลายอย่างรวดเร็ว โดยการเพี้ยวทางเพื่อทำการเกย์ตรของชาวเขา แหล่งที่อยู่มีจำกัดจึงส่งผลให้จำนวนกวางพะลดลง จนนั้นสถานการณ์กวางพะไทยในปัจจุบันจึงวิกฤตเป็นอย่างมาก (Thai Society for the Conservation of Wild Animals, unknown : http://www.tscwa.org/wildlife/rare_or_extinct_09.html) ขณะที่ตาม เข้าสูงเป็นบางแห่งของจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก ประกอบกับมีนิสัยอยู่รวม เป็นผู้ และมีอาณาเขตครอบครองแน่นอน ทำให้ลูกพรานชาวเขาตามล่าได้จ่าย โดยดูจากการกิน อาหารและกองของมูลที่ถ่ายทิ้งไว้ อีกทั้งบริเวณที่เป็นแหล่ง ที่กวางพะไม่มีที่อยู่ อาศัยต้องหลบหนีไป อยู่แหล่งอื่นและถูกฆ่าตายไปในที่สุด นอกจากนี้ความเชื่อว่าที่ว่า นำมันกวางพามีสรรพคุณใช้เป็นยา สมานกระดูก ที่หักได้เข่นเดียวกับนำมันเลี้ยงพะ ทำให้กวางพะถูกฆ่าตายเพื่อ用人นำมันอีกสาเหตุ หนึ่งคือ ปัจจุบันกรมป่าไม้สามารถเพาะขยายพันธุ์กวางพะพันธุ์ไทยได้สำเร็จ แต่เนื่องจาก มีพ่อ-แม่ พันธุ์เพียงคู่เดียว สถานการณ์ความอยู่รอดของกวางพะไทย จึงยังอยู่ในขั้น น่าวิตกเป็นอย่างยิ่ง (สวัสดิ์, 2539 : <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.htm>; <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>; <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm>)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 ขอบเขตของการศึกษา

3.1.1 เนื้อหา

1. สถานภาพของชุมชนที่ทำการศึกษาจากอดีตสู่ปัจจุบัน ได้แก่ แนวความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ลักษณะพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และค้นหาสาระแห่งแก่นสารในการเชื่อมโยงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนกับการอนุรักษ์ กวางพานหรือสัตว์ป่าหรือทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความกลมกลืน และเกื้อกูลกัน และลดความขัดแย้งในการดำเนินชีวิตของคนและทรัพยากรธรรมชาติต่อๆ กันไปในอนาคต

2. สถานภาพกวางพานและสัตว์ป่าจากอดีตสู่ปัจจุบัน สาเหตุแห่งการลดจำนวนของสัตว์ป่าและแนวทางในการแก้ปัญหานั้นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกวางพานกับคนในชุมชนนั้นๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ การยอมรับ ห่วงเห็นและจิตสำนึกในการอนุรักษ์กวางพาน สัตว์ป่า และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

3.1.2 สถานที่ดำเนินงาน บ้านป่าตึ่ง, บ้านป่าปงเปียง, บ้านตีนผา และบ้านแม่มิงค์ ต.ช่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

3.2 กลุ่มเป้าหมายและทีมวิจัย

3.2.1 คณะผู้วิจัย

1. นางรำวีวรรณ ศิริไสยาสน์ เจ้าหน้าที่อุทyanแห่งชาติอยอินทนนท์
2. นายธนากร แดงรัศมี บ้านขุนกลาง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
3. นายตั้น มณีโต เจ้าหน้าที่อุทyanแห่งชาติอยอินทนนท์
4. นายยิ่ง แซ่ย่าง บ้านขุนกลาง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
5. นายยิ่ง แซ่ร่วง บ้านขุนกลาง ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
6. นายบุญจู รักดี เลขาธุการองค์การบริหารส่วนตำบล ต.ช่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

3.2.2 กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการ

1. นายอ่ำเกอแม่แจ่ม อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
2. ชุมชนบ้านแม่มิงค์ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
3. ชุมชนบ้านป่าตึ่ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
4. ชุมชนบ้านตีนผา อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
5. ชุมชนบ้านป่าปงเปียง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

6. นายเยี้ยง แซ่ยะ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านบุนกลาง
7. มัคคุเทศก์ท่องถินบ้านบุนกลาง
8. เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
9. ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
10. กลุ่มอีกเมืองแจ่ม อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
11. องค์การแคร์แม่แจ่ม อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

3.2.3 คณะวิทยากร

1. สถานีวิจัยและเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าอมกอย อ.อมกอย จ.เชียงใหม่
2. อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
3. มนุนิธิสีบันนา cascade บริษัท

3.2.4 ผู้สนับสนุน

1. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
2. อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
3. มนุนิธิสีบันนา cascade บริษัท

3.3 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

3.3.1 ประเภทข้อมูล ข้อมูลที่ทำการศึกษาประกอบด้วยข้อมูลปัจจุบันและข้อมูลทุติยภูมิ

3.3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

1. ข้อมูลปัจจุบัน เก็บจากการจัดเวลาที่ชาวบ้าน การสัมภาษณ์ การพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่ที่ทำการศึกษา
2. ข้อมูลทุติยภูมิ เก็บจากเอกสารที่มีผู้ทำการศึกษาไว้แล้ว เช่น จ.ป.ส., เรื่องเล่า นิทาน

3.4 วิธีการดำเนินงาน มีรายละเอียดการดำเนินงานเป็นกิจกรรมดังต่อไปนี้

3.4.1 กิจกรรมที่ 1 เตรียมคณะทำงานให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินการวิจัยร่วมกัน

1. เป้าหมาย
  1. เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในการทำงาน
  2. เพื่อร่วมกันกำหนดเนื้อหาในการนำเสนอ
  3. เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการทำงาน
  4. จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการทำงาน

2. วิธีการ

1. ประชุมกล่าวถึงความเป็นมาและการพัฒนาโครงการฯ, วัตถุประสงค์ของโครงการฯ และสิ่งที่คาดหวังจากการทำงาน
2. กำหนดแนวทางและขั้นตอนในการนำเสนอ เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจอย่างเป็นลำดับขั้นและต่อเนื่อง
3. แบ่งคณะทำงานเป็นกลุ่มย่อย โดยในแต่ละกลุ่มย่อยจะมีผู้ช่วยหัวหน้ากลุ่ม ขอยกชาร์จบันทึก และเตรียมในส่วนที่ไม่สมบูรณ์
3. เครื่องมือ
  1. ใช้การบรรยายความสำคัญความพิเศษที่มีจำนวนน้อยมาก และเสียงต่อการสูญเสีย
  2. นำเสนอภาพถ่ายความพิเศษที่จริงในอุทายนแห่งชาติอย่างทันท่วงที
4. ผลที่ได้รับ
  1. คณะทำงานได้รับความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่รู้ และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ กันในกลุ่ม
  2. ได้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

3.4.2 กิจกรรมที่ 2 สำรวจข้อมูลความพิเศษกิ่วแม่ปาน

1. เป้าหมาย

1. เพื่อทราบถึงสถานภาพของความพิเศษกิ่วแม่ปาน
2. เพื่อทราบนิเวศ, ลักษณะถิ่นที่อยู่ และพฤติกรรมบางประการของความพิเศษ

2. วิธีการ

1. สำรวจสถานภาพความพิเศษกิ่วแม่ปาน
2. บันทึกสภาพถิ่นที่อยู่อาศัย และพฤติกรรมบางประการของความพิเศษ

3. เครื่องมือ

1. กล้องส่องทางไกล
2. กล้อง Telescope
3. Data Sheet สำหรับการบันทึกความถี่ในการพบรหิน
4. เที่มทิศ
5. เครื่องวัดระยะห่าง (Range Finder)
6. กล้องถ่ายภาพนิ่ง และวีดีโอ
7. แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ, แผนที่ภูมิประเทศมาตรฐาน 1: 50,000

4. ผลที่ได้รับ

1. ความชุกชุมของความพิเศษกิ่วแม่ปาน

2. พืชอาหารกว้างพาน
3. พฤติกรรมทางสังคมของชาวพากวนปะการ
4. ลักษณะถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวพาน
5. ความรู้สึกรักและห่วงใยต่อสถานภาพชาวพาน
6. ทราบถึงวิธีการสังเกตสัตว์ป่า โดยมีผลกระบวนการต่อสัตว์ป่าน้อยที่สุด
7. ทราบถึงผลกระทบบางประการที่มีต่อชาวพาน

3.4.3 กิจกรรมที่ 3 สำรวจข้อมูลชุมชน 4 ชุมชน (บ้านแม่หมิง, บ้านป่าตึ่ง, บ้านตีนผา และบ้านป่าปงเปียง)

1. เป้าหมาย
  1. เพื่อทราบข้อมูลชุมชนของชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้ถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวพาน
  2. เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ของชุมชนต่อชาวพาน
2. วิธีการ
  1. ประชุมชาวบ้าน โดยกล่าวถึงความเป็นมาของโครงการฯ, วัตถุประสงค์ในการวิจัย, กล่าวถึงสถานภาพสัตว์ป่าส่วนในประเทศไทย
  2. แบ่งกลุ่มย่อยเพื่อกีบข้อมูลชุมชน และสัมภาษณ์เจาะลึกบุคคลที่เคยเป็นพرانเก่า หรือคนที่มีความรู้เกี่ยวกับชาวพาน
3. เครื่องมือ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาหมู่บ้าน ที่ตั้งหมู่บ้าน ลักษณะของพื้นที่ ตลอดจนวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูษาระเบียนหมู่บ้าน และความสัมพันธ์ของชุมชนกับสัตว์ป่าและชาวพาน ฯลฯ
4. ผลที่ได้รับ
  1. ได้ข้อมูลชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและชาวพาน
  2. ได้ทราบถึงความร่วมมือร่วมใจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการทำงานร่วมกับชุมชน
  3. ได้ทราบถึงปัญหาของชุมชนที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาชุมชน

3.4.4 กิจกรรมที่ 4 สรุปการทำงานระยะแรก

1. เป้าหมาย
  1. เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการทำงานร่วมกัน และการทำงานร่วมกับชาวบ้าน
  2. เพื่อนำจุดอ่อนในการทำงานไปปรับปรุงแก้ไขในการทำงานครั้งต่อไป
  3. เพื่อนำจุดแข็งในการทำงานเป็นจุดอ่อนในการทำงานครั้งต่อไป

2. วิธีการ

1. ประชุมคณะกรรมการ และให้ทุกคนนำเสนอจุดอ่อน-จุดแข็งในการทำงาน
2. ร่วมกันเสนอแนวทางการทำงานครั้งต่อไป
3. เครื่องมือ
  1. ใช้การเล่าเรื่องและช่วยกันดำเนินเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะประชุม
  2. ให้คณะกรรมการเสนอปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในขณะทำงาน
  3. หาแนวทางปรับปรุงแก้ไขร่วมกัน
4. ผลที่ได้รับ
  1. ความเข้าใจในการทำงานร่วมกันมากขึ้น
  2. ทุกคนพยายามมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
  3. การทำงานในครั้งต่อไปมีปัญหาและอุปสรรคลดน้อยลง
  4. ชาวบ้านมีความเข้าใจมากขึ้น และเกิดการยอมรับ การให้ความร่วมมือในการวิจัยเพิ่มมากขึ้น

3.4.5 กิจกรรมที่ 5 จัดเวทีระดมความคิดเห็นเพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาพื้นที่ที่มีต่อชาวพากิจกรรมที่ 5

1. เป้าหมาย

1. เพื่อทราบถึงการรับรู้ ความรู้ความเข้าใจที่เกิดแก่ชาวบ้าน และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ความงาม
2. เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ความงามร่วมกับชาวบ้าน

2. วิธีการ

1. ประชุมชาวบ้าน, องค์การแคร์, กลุ่มชาkmเมืองแจ่ม, กลุ่มอนุรักษ์ของโรงเรียน, มูลนิธิสีบานาจะเสถียร, นายอำเภอแม่แจ่ม และชุมชนอนุรักษ์ลิ่งแวดล้อม
2. กล่าวถึงความเป็นมาของโครงการตั้งแต่ต้นจนปัจจุบัน
3. นำเสนอสถานภาพสัตว์ป่าโลกที่ใกล้สูญพันธุ์ และสาเหตุของการสูญพันธุ์ของสัตว์ป่าเหล่านี้
4. แบ่งกลุ่มย่อย และเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาแต่ละกลุ่ม
5. กลุ่มย่อยแต่ละกลุ่ม นำเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์ของกลุ่มตนเอง

3. เครื่องมือ

1. ใช้การบรรยายให้มองเห็นสถานภาพสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ของโลกและสัตว์ป่าเมืองไทย ตลอดจนสาเหตุของการสูญพันธุ์
2. เมื่อทราบสาเหตุของการสูญพันธุ์ จึงใช้ Problem tree ในการหาแนวทางแก้ไข
4. ผลที่ได้รับ
  1. ทราบว่าชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในสถานภาพความงาม

2. ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการหาแนวทางในการอนุรักษ์กวางพา

3.5 การวิเคราะห์ผล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ได้นำมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสถานภาพกวางพา บริเวณกิ่วแม่ปาน อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัด เชียงใหม่ ทำการเก็บข้อมูลความชุกชุมของกวางพา โดยวิเคราะห์ความถี่ในการพบเห็น ตัวกวางพา และความถี่สัมพัทธ์ในการพบเห็นกวางพา ดังนี้

ความถี่ในการพบเห็น = จำนวนครั้งในการพบเห็นทั้งหมด

จำนวนวันที่ทำการศึกษา X 100

ความถี่สัมพัทธ์ = ความถี่ในการพบเห็น X จำนวนครั้งที่พบทั้งหมด

2. เพื่อศึกษาสถานภาพชุมชน 4 ชุมชน คือ บ้านแม่มิ่งค์, บ้านป่าตึ่ง, บ้านตีนผา และบ้าน ป่าปงเปียง ตำบลช้างเคี้ยง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การ สังเกตุอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในการเก็บข้อมูล พื้นฐานชุมชน ประวัติความเป็นมา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและกวางพา

3. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อ กวางพา และเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ กวางพา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้หลังจากประชุมชาวบ้านทั้ง 4 หมู่บ้านแล้ว ได้จัดให้มีการประชุมสรุปเวทีขึ้น โดยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ คือ อุทยานแห่งชาติ ดอยอินทนนท์ สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าอมกอย, หน่วยงานเอกชน คือ องค์การแคร์ เชียงใหม่ กลุ่มสักเมืองแจ่ม มูลนิธิสืบนาคนะเสถียร ชมรมอนุรักษ์สิงแวดล้อมโรงเรียน มัธยมแม่แจ่ม ทั้งนี้ช่วงแรกเป็นการนำเสนอข้อมูลสถานภาพและสาเหตุของการสูญพันธุ์ ของสัตว์ป่าโลก สถานภาพสัตว์ป่าไทย สัตว์ป่าสงวน 15 ชนิดของไทย (ภาคพนวก) และ กวางพา หลังจากนั้นจัดให้มีการสัมมนาแก่กลุ่มเยี่ยมและนำเสนอแนวคิด และหาแนวทาง แก้ไขร่วมกัน

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลที่เกิดจากการศึกษา สามารถแยกได้เป็น 4 ด้าน คือ

4.1 สถานภาพภาวะผ่านริเวณกิ่วแม่ปาน อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

4.1.1 สถานการณ์ภาวะผ่านแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในอดีตเมื่อ 30-50 ปีที่ผ่านมา ตามคำบอกเล่าของคนผู้แก่และพราดาเก่าเล่าไว้ในบริเวณอินทนนท์อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์ป่ามากมาย เช่น แรด(น่าจะเป็นกระซู่) ช้าง กระทิง วัวแดง เก้ง กวาง กวางผา เลียงผา ต่อมาระดายไป และกระทิง วัวแดง กีเริ่มหายไปด้วย และช้างกีเริ่มหายไปจากพื้นที่เช่นกัน เหลือเพียงภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาคันนาเท่านั้น ปัจจุบันนี้สัตว์ป่าได้ลดจำนวนลงเหลือเพียงไม่กี่ชนิด เช่น กระทิง วัวแดง ซึ่งสูญหายไปจากพื้นที่ กวางผา เลียงผา ซึ่งเหลือน้อยเต็มที่ และตามความเชื่อของชาวบ้าน มีความเชื่อว่า กวางผาและเลียงผาไม่กระดูกที่แข็งมาก อาศัยอยู่บริเวณหน้าผา ตกหน้าผากไม่เป็นไร ถ้ามีบาดแผลก็จะใช้ลิ้นตัวเองเลียที่แผล แพลงจะหาย ลิ้นหรือน้ำลายหรือเลือดกวางผา, เลียงผา น่าจะมีสมุนไพรที่ช่วยรักษาแพลงได้ และยังมีความเชื่อว่าแลือดกวางผา เลียงผาสามารถรักษาโรคชรา ปวดหัว ปวดเอว โดยนำมาซังในน้ำร้อน ทั้งนี้เลือดกวางผามีราคาแพงมาก ขายกันเป็นกรัม เช่นเดียวกับดีนมี ประโยชน์ในการรักษาโรคเกี่ยวกับกระดูก โดยนำหัวไปแช่ในน้ำมันหายเป็นยา รักษาระดับต่างๆ มีการล่าเพื่อใช้เป็นยา ล่าเพื่อเป็นอาหาร และจะมีการล่าเป็นประเพลิงทุกปีในช่วงก่อนวันสงกรานต์ เพื่อใช้เนื้อสัตว์ป่าในการประกอบอาหารในวันสำคัญ

ในปัจจุบันการล่ากวางผาซึ่งมีการล่าอย่างต่อเนื่อง และจากการสังเกตจะเห็นว่า การล่าจะล่าในช่วงที่ว่างเว้นจากการทำการเกษตร ซึ่งจะพบการล่ามากในช่วงฤดูแล้ง เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2545 ได้มีกลุ่มนักศึกษาท่องถิ่น พร้อมด้วยนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่ง โทรศัพท์มายังอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ แจ้งว่ามีเสียงปืนดังขึ้นที่หุบเขาบริเวณกิ่วแม่ปาน และเห็นคนจำนวน 3 คน โภกศรีษะ และกวางผาวิ่งหนี ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นลึกกลิ่งไปจากจุดที่นักท่องเที่ยวเดินอยู่ หลังจากที่เจ้าหน้าที่ได้รับแจ้ง จึงระดมกำลังเจ้าหน้าที่ออกเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 เดินทางไปทางน้ำตกแม่ปาน และอีกชุดหนึ่งเดินทางไปสำรวจบริเวณที่เกิดเหตุ ชุดที่ 1 ไม่พบผู้กระทำผิด ชุดที่ 2 ไม่พบผู้กระทำผิด แต่พบเพียงรอยเท้าคน และต่อมากลับทราบว่าการล่าในครั้งนั้น ได้กวางผามาก 1 ตัว ซึ่งยังเคลียบหัวและขา กวางผาติดอยู่ตามฝ่ามือของชาวบ้านในเขตอำเภอแม่แจ่ม

จากสถานการณ์ปัจจุบัน ไม่เอื้ออำนวยให้มีวิธีชีวิตแบบเดิมได้ เนื่องจากจำนวนประชากรมีมากขึ้น ในขณะที่จำนวนสัตว์ป่า โดยเฉพาะกวางผา, เลียงผาที่มีเหลืออยู่น้อยมาก หายาก ชาวบ้านจึงร่วมกันเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์หารือเพื่อหาแนวทางแก้ไข โดยการประมวลความรู้ที่คำบอกเล่า ข้อมูลทางวิชาการและได้มีการประชุมขึ้น 4 ครั้ง ทั้งนี้ในแต่ละครั้ง ทุกคนมี

ความมุ่งมั่นและต่างเล่าประสบการณ์ความรู้ที่ตนได้รับ ทำให้เกิดข้อกังขาว่า ปัจจุบันนี้สถานภาพ
ทางพานิชเป็นอย่างไร มีถิ่นที่อยู่อาศัย และระบบเศรษฐกิจ เราจะช่วยกันดูแลทางพานิช เลี้ยงพา
ได้อย่างไร

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อ 12 เมษายน 2546 เกิดการเผาป่าขึ้นบริเวณบุนเม່ວນ ซึ่ง
ติดกับบุนเม່ວນ แฉะเป็นที่อยู่อาศัยของชาวพากัน กัน ไฟที่เกิดขึ้นจะทำลายพืชพันธุ์ โครงสร้างคิน
คุกคามและกระตุนสัตว์ป่าในการหากินหญ้าระบัด เมื่อไฟที่เกิดขึ้นลุกลามเข้าป่าดิน夷จะสร้าง
ความเสียหายอย่างมหาศาล เนื่องจากชั้นอินทรีย์ต่ำที่ทับถมมีความหนาสูง จนเกิดเป็นไฟได้ใน คุก
รุ่นอยู่นานจนกว่าจะมีฝนตกลงมา และความบอบบางของพืชพันธุ์และผืนป่าซึ่งมีเปลือกบาง ไม่ทน
ทานต่อความร้อน ทำให้การฟื้นตัวต้องใช้วลานานนับสิบปี แต่เราได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน 4
หมู่บ้าน ในการมาช่วยดับไฟ เหตุการณ์ครั้งนี้มีหินคลุ่มลงมาทับเจ้าหน้าที่ไฟป่าได้รับบาดเจ็บ จน
ต้องนำส่งโรงพยาบาล ส่วนกรณีดอยหัวเสือ พบร่องรอยวัว ความมาก ซึ่งอาจมีผลกระทบเรื่องโรค
ระบาด ปากเปื่อย เท้าเปื่อย จากสัตว์เลี้ยงสู่สัตว์ป่าได้เช่นกัน

ข่าวการเผาในเส้นทางศึกษาธรรมชาติก็แพร่ไป มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจและเข้ามายืนชมจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ เช่นหนังสือพิมพ์ข่าวสด, เชียงใหม่นิวส์, Bangkok Post, Yong Zone Radio, วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และล่าสุดนักข่าวสิงคโปร์ ซึ่งสื่อต่างๆที่เผยแพร่ออกไปส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการอนุรักษ์ทางพานิช และมีการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งนี้ถ้าชุมชนให้ความสำคัญและใช้ทรัพยากรสัตว์ป่าให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนก็เป็นแนวทางหนึ่งที่ควรให้การสนับสนุน และจะนำมาซึ่งเกียรติ ศักดิ์ศรี ความภาคภูมิใจของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าอย่างยั่งยืน

เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2546 อุทัยานแห่งชาติโดยอินทนนท์ได้เปิดเวที “หยุดล่าทางพานิช
มรดกสำคัญอินทนนท์” ขึ้นที่สนามกีฬาระโน้นบ้านทุ่งขาว ตำบลช่างเคิง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัด
เชียงใหม่ โดยจัดให้มีการเปิดงาน กล่าวถึงความสำคัญของทางพานิช และขอให้ชาวบ้านให้ความร่วม
มือในการหยุดล่าทางพานิช และช่วยกันอนุรักษ์ทางพานิช วันที่ 12 เมษายน 2546 ขณะที่เจ้าหน้าที่กำลัง¹
ยุ่งอยู่กับการทำงานในช่วงเทศบาลสองกรานต์ ได้เกิดไฟไหม้ขึ้นบริเวณ “บุนเม່ວນ” ซึ่งเป็นที่อยู่
อาศัยของทางพานิช ไฟซึ่งเกิดจากมนุษย์ที่หวางในการล่าสัตว์ และต้องการให้หญ้าระบัดได้ขยายวง
กว้างออกไปหลายตารางกิโลเมตร ในคืนวันที่ 14 เมษายน 2546 เวลาประมาณ 24.00 น. ชาวบ้าน
พร้อมอุปกรณ์การดับไฟจำนวน 25 คน นำโดยนายปิโหน พจนาดำรงพงศ์ พ่อหลวงบ้านป่าตึ่ง ตำบล
ช่างเคิง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เข้าดับไฟบริเวณที่เกิดเหตุท่ามกลางความมืดมิด ความหนาว
เหน็บสลับกับความร้อนจากไฟป่า

วันที่ 14 เมษายน 2546 ประกาศอุทัยานแห่งชาติโดยอินทนนท์ สรุปให้ความรู้ ผู้ใดแจ้ง
เบาะแสผู้ล่าสัตว์และเผาป่า จะมีรางวัลให้

วันที่ 18 พฤษภาคม 2546 บริเวณน้ำตกห้วยทรายเหลือง พบเก้งถูกยิงบาดเจ็บ และเจ้าหน้าที่อุทยานฯได้ล้อมไว้ พร้อมทั้งประสานปศุสัตว์เพื่อทำการรักษาเยียวยา

วันที่ 21 พฤษภาคม 2546 นายเมืองคำ อุนราวรรณ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ได้รับแจ้งชาวบ้านชุมชนกลางว่ามีการล่ากวางพาขึ้นบริเวณสวนมังชุมชนกลาง ใกล้น้ำตกสิริภูมิ เวลาประมาณ 10.30 น. นายเมืองคำ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ได้เข้าไปยังที่เกิดเหตุ พบถุงพลาสติกแหวนอยู่บนกระท่อมในสวน เปิดดูภายใน เป็นชิ้นส่วนของกวางพา ประกอบด้วย งูก ลิ้น เท้า และขา ตรวจสอบพิสูจน์ชิ้นเนื้อแล้ว ยืนยันว่าเป็นกวางพา หรือเลียงพา จึงได้บันทึก และส่งเจ้าพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไป

วันที่ 31 พฤษภาคม 2546 เวลาประมาณ 19.00 น. พ่อหลวงปีโน พร้อมด้วยบรรดาครูอนุรักษ์ อธิการบดีโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย ได้จัดประชุมชี้ที่บ้านป่าตึงถึงวิธีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากอดีตถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ประเด็นนำสันใจคือ จากการที่มีกองทุนหมู่บ้านในปัจจุบัน ทำให้ชาวบ้านหลายคนกู้ยืมเงินไปเพื่อห่วงนำเงินไปประกอบการให้เกิดผลกำไร เช่น ซื้อเครื่องจักรกล ปุ๋ย ยา หรือมอเตอร์ไซด์ แต่เมื่อเกิดการลงทุนแล้ว ชาวบ้านหลายคนไม่สามารถนำเงินมาคืนได้ เนื่องจากราคาพืชผลทางการเกษตรที่ตกต่ำไม่สามารถดำเนินการขายได้ จึงนำที่ดินของตนเองไปให้ชาวบ้านอื่นเช่า ส่วนตัวเองก็ไปบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ในส่วนราชการจำเป็นต้องยื่นมือเข้ามาช่วยทั้งด้านการส่งเสริมอาชีพ การอยู่อย่างเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากชาวบ้านรู้เท่าไม่ถึงการล้วน ให้ไปตามกระแสแห่งโลกานุวัติที่เปลี่ยน จนไม่สามารถควบคุมตนเองจากความฟุ่มเฟือย และส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติซึ่งตนเองยังต้องพึ่งพาอยู่

หลายปีมาแล้วที่ไม่มีไฟป่าเกิดขึ้นบริเวณกิ่วแม่ปานแห่งนี้ (ประมาณ 20 ปี) ถูกรื้อนปี พ.ศ. 2547 อาคารร่องและถังอย่างรุนแรง มีฝนตกน้ำมาก ทำให้ไฟป่าที่เกิดจากมนุษย์เท่านั้นยากต่อการควบคุม และเกิดไฟป่าขึ้นจำนวนหลายจุดในพื้นที่ป่า และบริเวณที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดคือ บริเวณกิ่วแม่ปาน อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ซึ่งมีลักษณะเป็นทุ่งหญ้าเขตตอบอุ่นสลับด้วยป่าดิบ夷า โดยมีต้นกุหลาบพันปีเป็นไม้เด่น ที่พบขึ้นได้ดีและมีคอกสวยงามในบริเวณนี้ ในที่สุดไฟป่าที่ก่อแม่ปานก็ได้เกิดขึ้นอย่างรุนแรง และยกต่อการควบคุม เนื่องจากพื้นที่บริเวณนั้นเป็นภูเขาสูงชัน มีลมพัดแรง ต้นหญ้าแห้งมาก ไฟป่าได้เผาผลาญชีวิตพืชพันธุ์และสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ลูกกว้างพาน อายุไม่เกิน 1 เดือนได้ถูกไฟป่าคร่าชีวิตนอนใต้ต้นไม้ใหญ่ ในบริเวณทุ่งหญ้า โดยไม่สามารถพบหนีความร้อน และควันไฟที่รายล้อมตัวเองได้ ในขณะที่แม่ และพ่อไม่สามารถช่วยชีวิตลูกของตนเองได้เลย นอกจากนี้ยังทำลายความสวยงามที่ธรรมชาติสร้างสรรค์มาก็อ ต้นกุหลาบพันปี ที่ออกดอกสวยงามทุกฤดูหนาว และถูกห่อหุ้มด้วยกั้วยไม้ нос เฟรน และไอลเคน ที่ถูกเปลี่ยนสีจากสีเขียวชุ่มเป็นสีดำ คละเคล้าด้วยเหมม่าปี๊เล้าที่ลอดคลุ้งอยู่ในอากาศโดยรอบ

ไฟป่าที่เกิดขึ้นครั้งนี้สร้างความยุ่งยากและลำบากให้กับเจ้าหน้าที่และชาวบ้านเป็นอย่างมาก อุทยานฯได้ประสานไปยังหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งได้ระดมเจ้าหน้าที่ดับไฟจากทุกหน่วยดับไฟ

ในภาคเหนือตอนบนจำนวนกว่า 300 ราย และชาวบ้านประมาณ 50 คน เข้ามาดับไฟ ไฟไหม้เป็นเวลาประมาณ 3 วัน เจ้าหน้าที่ใช้เวลามากกว่า 30 วันในการดับไฟและทำแนวกันไฟเพิ่มเติม ตลอดจนการเฝ้าระวังในจุดที่ล่อแหลมต่อการเผาป่า จากการณ์ครั้งนี้ทำให้เกิดความสูญเสียอย่างมหาศาล

4.1.2 ระบบนิเวศของวางพาบริเวณพื้นที่ก่อไฟแพร่ป่า

1. วางพา ปัจจุบันด้มีการตรวจสอบพิจารณาฐานร่องลักษณะและเขตการกระจายพันธุ์ และสามารถจำแนกได้เป็น 5 ชนิด คือ

- 1.1 วางพาโกราล (*N.goral* (Hardwicke, 1825)) เป็นวางพาในแถบ เทือกเขา หิน大理 บริเวณประเทศไทยตอนใต้ ภูฐาน สกัดิน อินเดีย และ ปากีสถาน
- 1.2 วางพาญี่ปุ่น (*N.crispus* (Temminck, 1845)) เป็นวางพาที่พบบนเกาะช่อน ชูชิไกคุ และกิวชิwa ของญี่ปุ่น
- 1.3 วางพาแดง (*N.baileyi* Pocock, 1914)
- 1.4 วางพาไถหัวนัน (*N.swinhoei* (Gray, 1862))
- 1.5 วางพาจีน (*N. caudatus* (Milne-Edwards, 1867)) เป็นวางพาที่มีเขตการกระจายพันธุ์ ในแถบตอนเหนือ ของทวีปเอเชียลงมาถึงภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย

จากการศึกษาและการจัดอนุกรรมวิธานใหม่นี้ วางพาในประเทศไทยได้ถูกจำแนกเป็น วางพาชนิดเดียว กับวางพาจีน (*N. caudatus* (Milne-Edwards, 1867)) ทั้งนี้สัตว์ในกลุ่มวางพา (*Naemorhedus* sp.) ทั้งหมดเป็นสัตว์ป่าที่หายากและถูกคุกคาม พระราชบัญญัติสงวนและ คุ้มครอง สัตว์ป่า พ.ศ.2535 ได้กำหนดให้วางพาเป็นสัตว์ป่าสงวน 1 ใน 15 ชนิดของประเทศไทย เนื่องจาก พบเพียง 4 จังหวัดภาคเหนือคือ จังหวัดเชียงใหม่, ลำพูน, ตาก และแม่อ่องสอง เท่านั้น อีกทั้งพื้นที่ที่ เป็นที่อยู่อาศัยจะต้องเป็นภูเขาน้ำตก ประมาณ 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางเท่านั้น ประกอบกับในภาคเหนือของประเทศไทยโดยเฉพาะพื้นที่สูงเหล่านี้ยังเป็นที่อยู่ของชาวไทยภูเขา จำนวนมาก ซึ่งมีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติอยู่ หากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น ก็จะส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร ของวางพาด้วย

ลักษณะของวางพา มีรูปร่างเหมือนวาง แต่สีเทาๆ บริเวณหูหรือขาจะมีสีเทาเข้มเรื่อยลง มาที่สันหลังและหาง ส่วนเท้าสีขาวทั้ง 4 เท้า เพศผู้และเพศเมียจะมีขาเหมือนกัน ทั้งนี้เพศผู้จะมี ขนาดใหญ่กว่างา เพศเมีย สีสรระจะเข้มกว่า เขา มีขนาดใหญ่กว่า วางพา เพศเมียและวางพา เพศผู้ที่เพิ่ง โตเป็นหนุ่มจะมีลักษณะใกล้เคียงกันมาก ทั้งขนาด เขา และสีสรระ จันยากต่อการจำแนกเพศได้ การ จับคู่ของวางพาจะเริ่มจับคู่ประมาณ เดือนพฤษจิกายน โดยวางพา เพศผู้จะวิ่งไล่กว่างา เพศเมีย วางพา เพศเมียจะวิ่งหนี และหยุดรอเป็นระยะๆ บางครั้งเพศเมียตัวที่ใหญ่กว่าจะไม่ยอมให้เพศผู้ที่ตัวเล็กกว่า

เข้าใกล้ โดยจะใช้เขานเบาๆ ตัวผู้ก็พยายามเข้าใกล้อีกด้วยเมียก็ใช้เขานอีก จนกระหึ่งตัวตนนี้ไม่กล้าเข้าใกล้

เพศเมียจะดูแลลูกเพียงลำพัง หรือบางครั้งพบเห็นภาวะพ่ออยู่ร่วมกันเป็นกัน群 3- 9 ตัว เมื่อมีสิ่งแผลปะอ่อนเข้ามารบกวนภาวะพ่อที่เป็นเพศผู้จะหันมามองนิ่ง เมื่อมั่นใจว่าเป็นสิ่งแผลปะอ่อนจึงจะชุ่ม โดยการกระทบบเท้าหน้าและเปล่งเสียงออกมากจากกระบังลม เอ็กๆ เอ็กๆ ทำให้ภาวะพ่อตัวอื่นๆ ระวังภัย ตัวที่อ่อนแอกว่าจะวิงหนีก่อน ตัวผู้จะอยู่ท้ายสุด ถ้าคัตรูยังไม่หยุดรบกวนจึงวิงหนีหันทิ่มอย่างรวดเร็ว ในบางครั้งเมื่อวิงหนีแล้วจะหยุดและหันมามองเป็นระยะๆ

การถ่ายจะย่องขาหลังทึ่งสองลง และขับถ่าย นุ่มที่ถ่ายออกมากจะมีลักษณะคลุมรี ขนาดประมาณ 1 ซ.ม. โดยจะมีขนาดแตกต่างกันตามขนาดตัวด้วย สำดาน ถ่ายเป็นกอง และส่วนใหญ่จะถ่ายที่เดิน หรืออาจจะเดินไปถ่ายไป ทั้งนี้มักพบกองมูลบริเวณที่เป็นทางเดินของภาวะพ่อ ร่องรอยทางเดินจะเดินเป็นแนวลัดเดาะไปตามเขา และพบหญ้าที่มีร่องรอยของภาวะพากัดกิน เช่น ดอกหญ้าบูด หญ้าหวย ผักปราบ ผักไฝ จะค่าน ชมพู่ป่า แข็งก้า หนวดแมว มะแหลบเป็นต้น

ในคุณภาพของพ่อจะขึ้นมาหากินบนสันเขามากกว่าในคุณภาพและร้อน ซึ่งเป็นไปได้ที่ในคุณภาพและร้อนอาหารบนที่สูงเริ่มอาหารยากขึ้น โดยเฉพาะน้ำ และในคุณภาพและร้อนมีนักท่องเที่ยวเข้าใช้เส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปาน ซึ่งเป็นบริเวณที่ภาวะพ่ออาศัยอยู่ ในขณะที่ภาวะพ่อในเขตตอนอุ่นจะเคลื่อนย้ายมาทางใต้เพื่อหนีการล่าของhimane ในคุณร้อนบางครั้งพบภาวะพ่อนอนแข็งแน่น้ำเป็นเวลานาน และพบนกprotothelioctidae กว้างพ่อไปด้วย โดยช่วยกินแมลงที่เกาะอยู่บนร่างกายของพ่อ เช่น หัว คอ หลัง ห้อง เป็นต้น ทั้งนี้ภาวะพ่อและนกprotothelioctidae กัน โดยการพิงพากัน คล้ายความบ้านที่หากินร่วมกับนกเอี้ยง

จากการศึกษาในพื้นที่กิ่วแม่ปาน อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ พบร่วมกันในคราวนี้ 16.9 ตัว/วัน

2. ถินที่อยู่อาศัยของภาวะพ่อ จะอาศัยอยู่ในบริเวณที่เป็นภูเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 1,000- 4,000 เมตร โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง เป็นหน้าผา มีหินโผล่ หน้าดินดีดี ดินความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีแหล่งน้ำซับตามป่าร่องเขาสลับทุ่งหญ้า ซึ่งพื้นที่เหล่านี้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่มีความสำคัญในการเป็นแหล่งอาหาร ปोง ความปลอดภัย เพราะการเข้าถึงได้ยาก เนื่องจากมีความลาดชัน แต่จะอยู่อาศัยเป็นที่ ถ้าสามารถรู้แหล่งที่อยู่อาศัยของภาวะพ่อได้ โอกาสที่จะล่าภาวะพ่อได้ จะมีโอกาสสูงมาก โดยทั่วไปภาวะพ่อจะออกหากินในเวลาเช้าและพลบค่ำ ส่วนในช่วงเวลากลางวันจะนอนพักผ่อนอยู่ตามช่วง่อนพ่อ ออกลูกครึ่งละ 1-2 ตัว ทำให้ประชากรภาวะพ่อจำนวนน้อย ประกอบกับพื้นที่ที่จำกัดทำให้ผู้ล่าภาวะพ่อสามารถล่าภาวะพ่อได้ง่าย ทำให้ประชากรของภาวะพามีโอกาสลดลงสูง

บริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปานที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 2,000 เมตร มีสภาพเป็นป่าดิบเข้า ป่าร่องเขาสลับทุ่งหญ้าในเขตตอนอุ่น เป็นที่อยู่อาศัยของ

พา ส่วนใหญ่จะเป็นทุ่งหญ้าที่มีความลาดชัน มีหินโ碌 พืชพันธุ์ที่พบเห็น เช่น กุหลาบพันปีสีแดง, ชา มะยมดอย, ทะโล้, บัวทอง, มะแหลบ, ข้าวตอกถายี, ขมิ้นตัน, สารภีดอย, ต้าง, ต่างไก่ป่า, บัวป่า, คุดดอย, เมียงผี, ทะโล้, ข่าวลิง, หญ้าสูง, หญ้ากา, กลวยไม้พลายงาม, ตาเหิน เป็นต้น ในหมู่หัวยบง ครั้งพบ hairy มีลมพัดแรง อุ่นในระดับที่เมฆหมอกพัดผ่าน บางครั้งเรียกว่าป่าแมฆ ในฤดูร้อนจะพบ ว่าหญ้าชนิดอื่นๆเริ่มแห้งลงในขณะที่หญ้าสาปหมาบยังคงออกดอก และพบขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ สันนิษฐานว่าหญ้าสาปหมานี้สัตว์ป่าไม่กินเป็นอาหาร ส่วนพืชชนิดอื่นสัตว์ป่ากินเป็นอาหารได้ ส่วน สัตว์ป่าที่พบเห็น เช่น นกตบยุง เก้ง นกเหี้ย นกกินปลีหางยาวเจี้ยว นกกระจี๊ดคอเทา เป็นต้น ซึ่ง ที่มีการล่ากวางพาส่วนใหญ่เป็นช่วงฤดูแล้ง ซึ่งส่วนใหญ่กวางพาเพศเมียบจะตั้งท้องดังนั้นประชากร ของกวางพาจึงมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็ว อาหารที่กวางพากิน ได้แก่ หญ้าสูง, หญ้ากา, บัวทอง, เมียงผี, หญ้าหวาน, หนวดถายี, มะแหลบ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วกวางพาบยังมีพฤติกรรมบางอย่าง คล้ายความมาก (อยู่ใน Family เดียวกัน) เช่น ในฤดูแล้งจะมาอนแน่แล้วน้ำตามลานหินเพื่อผ่อน คลายความร้อน หากินร่วมกับนกนาง坪ประเภท เช่น นกprotoเหลือง, นกprotoเทาหัวขาว, นกกระปุด เล็ก เป็นต้น

4.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างกวางพากับชุมชน เนื่องจากถิ่นที่อยู่อาศัยของกวางพาอยู่ ใกล้ชุมชน 4 ชุมชน คือบ้านแม่มิงค์, บ้านป่าดึง, บ้านป่าปงเปียง, บ้านตีนผา เป็นชุมชนผู้คนเรื่อง โดยบ้านป่าดึง บ้านตีนผา บ้านป่าปงเปียง หมู่ที่ 13 ต.ช่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ มีจำนวนครัว เรือน 145 ครัวเรือน 700 คน บ้านแม่มิงค์ หมู่ที่ 11 ต.ช่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ มีจำนวนครัว เรือน 111 ครัวเรือน 494 คน ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา, ทำไร่ ซึ่งพื้นที่ทำกินมีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากมีภูมิประเทศเป็นภูเขา ด้านทิศตะวันออกติดหน้าผา “กิ่ว แม่ปาน” ในด้านความสัมพันธ์กับสัตว์ป่า เช่น กวางพา ในอดีตมีความเชื่อในการนำกวางพามาใช้ เป็นยา Rakya โรคเกี่ยวกับกระดูกแต่ยังมีการนำเนื้อมาเป็นอาหารด้วยเช่นกัน นำมันกวางพาสามانหรือ รักษากระดูกที่หัก โดยใช้ทากุนวดบริเวณกระดูกที่หัก การดื่มน้ำเลือดกวางพาสดๆจะทำให้แข็งแรง อบ อุ่น หัวใจกวางพาถือเป็นยาบำรุง ดำเนนานเล่าว่าเมื่อกวางพาหากก็จะใช้ลินเดียที่แพลง แพลงก์จะหาย พรานบางคนเล่าว่าบางครั้งเข้าป่าล่าสัตว์พบกวางพาถืออยู่บนหน้าผา ซึ่งยังไฉ แต่คิดว่าถ้ายิงได้จะเป็น ขึ้นไปเอกสารกวางพาลงมาได้อย่างไร เพราะคนที่ขึ้นไปไม่ได้ ส่วนการล่าสัตว์ป่า ล่าหาได้สัตว์ใหญ่มา หนึ่งตัวก็จะหยุดล่าสัตว์ชนิดอื่น แล้วต้องเดินทางกลับบ้านเลย และจะต้องหามหรือแบกมาเท่านั้น ห้ามลากมาตามพื้นดิน เพราะจะทำให้การล่าสัตว์ครั้งต่อไปไม่ได้สัตว์ป่ามาอีก ในชุมชนบางแห่งเรา จะพบกีทอผ้าที่ทำจากหนังกวางพา โดยนำนำมาใช้คาดเอวเพื่อทอผ้า ในอดีตทรัพยากรธรรมชาติมี ความอุดมสมบูรณ์มาก ชาวบ้านปลูกข้าวที่ไม่ต้องใส่ปุ๋ย สัตว์ป่าก็เข้ามาหากินในนา เช่นเดียวกับที่คน เข้ามาหากินหรืออยู่อาศัยในป่า ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า คนที่อาศัยอยู่ในป่าจำเป็นต้องพึ่งพา ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในรูปปัจจัยสี คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยา Rakya โรคฯ ตลอด จนพลังงานในรูปแบบต่างๆที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ผ่านมา ได้แก่

ป้าสายสะดื้อ บัวบ่า สีบีชตาตันน้ำ สีบีชตาสัตว์ป่า ฟิป่า ฟิไฟ เป็นต้น ทั้งนี้ความคิดเห็นของชาวบ้านในปัจจุบัน เห็นว่าการอนุรักษ์กวางผาเป็นเรื่องที่ดี เพื่อให้คงความอุดมสมบูรณ์ต่อระบบ生物 และไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษาต่อไปและเห็นว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม่น่าจะให้ความรู้ความเข้าใจต่อชาวบ้านเกี่ยวกับการอนุรักษ์กวางผา ทั้งนี้หน่วยงานอำเภอและ อ.บ.ต. ยังได้ย้ำผู้นำชุมชนให้ทำความเข้าใจกับชาวบ้านในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นทางหมู่บ้านได้แต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติประจำหมู่บ้านและกฎข้อบังคับประจำหมู่บ้าน โดยทำการหมายเหตุด้วยสี โดยมีกฎระเบียบหมู่บ้านดังเอกสารแนบ แต่การมีกฎระเบียบหมู่บ้าน ที่ยังไม่สามารถควบคุมและปฏิบัติได้อย่างทั่วถึงเป็นธรรมได้ เนื่องจากยังมีการลักลอบล่าสัตว์จากคนนอกหมู่บ้าน โดยชาวบ้านมีความเห็นว่าถ้ากวางผาสูญพันธุ์ไปจากพื้นที่จะทำให้ ลูกหลานไม่รู้จักกวางผาและทำให้เดินบนบรรพบุรุษของตนเอง ที่ล่าสัตว์จนหมดและสูญพันธุ์ไปจากพื้นที่ ไม่มีตัวจริงให้ลูกหลานเห็นและรู้จักถึงคุณและโทษ หากการยอมรับและความน่าเชื่อถือจากบุคคลภายนอก ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ความรู้สึกของลูกหลานที่สูญเสียสิ่งที่หายากหรือไม่มีแล้ว การสูญเสียภูมิปัญญาเมื่อการกวางสูญพันธุ์ไปแล้ว สมดุลทางธรรมชาติจะถูกทำลาย สูญเสียระบบ生物ทุ่งหญ้า

4.2 สถานภาพชุมชน

ชุมชนทั้ง 4 ชุมชน คือ บ้านแม่มิงค์, บ้านป่าตึ่ง, บ้านป่าปงเปียง และบ้านตีนฝา มีสถานภาพดังนี้

4.2.1. ประวัติชุมชน

บ้านแม่มิงค์ หมู่ที่ 11 ต.ห่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

ประวัติหมู่บ้าน

หมู่บ้านแม่มิงค์เป็นหมู่บ้านที่อยู่มานานถึงประมาณ 400 กว่าปี โดยมีวงศ์ตระกูลของนายตะปีเป็นตระกูลแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน สาเหตุที่ขยามา เพราะว่าพื้นที่ดังกล่าวเหมาะสมสำหรับการทำ菜และน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่าพื้นที่อื่น ดังนั้นจึงเลือกพื้นที่ดังกล่าว หมู่บ้านที่เก่าแก่ที่สุดแต่ในอดีตนั้นปัจจุบัน มี 3 หมู่บ้าน และ 2 หมู่บ้านใหม่ โนดีตมีผู้ใหญ่บ้านคนเดียว กัน 1.บ้านทุ่งยาง 2.บ้านแม่มิงค์ 3.บ้านป่าตึ่ง 4.บ้านตีนฝา 5.บ้านป่าปงเปียง

หมู่บ้านแม่มิงค์ตั้งอยู่ต่อนอกกลางของน้ำแม่โขง และอยู่ริมน้ำแม่โขงที่เหนือ พื้นที่ติดต่อกับบ้านแม่วาก ทิศใต้พื้นที่ติดต่อกับบ้านแม่ปาน ทิศตะวันออกพื้นที่ติดกับบ้านป่าตึ่ง และทิศตะวันตกจะติดกับพื้นบ้านทุ่งยาง

การปักธง

ภาวะของผู้นำ จะมีผู้นำทางการคือมีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วย ดำรงตำแหน่งวาระละ 5 ปี มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ดำรงตำแหน่ง 4 ปี และมีผู้นำทางศาสนา ไม่มีกำหนด การดำรงตำแหน่ง

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นระบบเครือญาติ และระบบกลุ่มการจัด คงความสัมพันธ์ของกลุ่มจะจัดโดยผู้นำทางการ และผู้นำทางศาสนาร่วมกัน

ความขัดแย้งของผู้คน ในชุมชนจะ ไม่ค่อยมี เพราะทุกคนรู้หน้าที่ของความเป็นชนเผ่า ปกติจะไม่ชอบความรุนแรง จะมีก็แต่ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ไปบ้างเมื่อประชุมปรับความ เข้าใจกันแล้วที่ไม่มีอะไร อัญกันอย่างพินทอง

เรียงลำดับหมู่ที่และผู้นำท้องถิ่นหรือผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 คนที่	1. นายติ佳	ทำหน้าที่จังหวัดวาระอายุ 60 ปี
	2. นายคิม	ทำหน้าที่จังหวัดวาระอายุ 60 ปี
	3. นายธนาหลวง	ทำหน้าที่จังหวัดวาระอายุ 60 ปี

3 คน 3 สมัย 3 วาระ ได้มีการแยกหมู่ที่จากหมู่ที่ 1 ไปเป็นหมู่ที่ 11 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 11

1. นายตะปี อวนสนอง	ทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านจังหวัดวาระอายุ 60 ปี
2. นายกุโ哥 แจ่มศรีรัตน์	ทำหน้าที่เกื้อหนุน 60 ปี อายุได้ 56 ปี

ต่อจากนี้แยกหมู่ที่ 11 ไปเป็นหมู่ที่ 13 ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 13 คนแรกคือ

1. นายจันดี รัตนย่องงานดี	ทำหน้าที่เมื่อปี พ.ศ.2533 ถึง 2538
2. นายสุรศักดิ์ เกณมสุขพูนวัตถุ	ทำหน้าที่เมื่อปี 2538 – 2540
3. นายธนชัย	ทำหน้าที่เมื่อปี พ.ศ. 2540-2546
4. นายธนกร	ทำหน้าที่เมื่อปี พ.ศ. 2546-ปัจจุบัน

อาชีพ

บ้านแม่iming เป็นหมู่บ้านที่ชนเผ่าประกอบอาชีพด้านการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ส่วนรายได้ที่เป็นเงินสดส่วนใหญ่จะได้จากการรับจ้างงานทั่วไป ทั้งในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้าน นอกจากรายได้ส่วนหนึ่งได้จากการปลูกถั่วเหลืองบ้าง ผักผลไม้ต่าง ๆ ขายสดไม่ผ่านกระบวนการแปรรูป ผลผลิตทางการเกษตรจะได้นำกลับบ้านเพื่อขายในตลาดท้องถิ่น อาทิ ตลาดในส่วนปัจจัยการลงทุน ซึ่งมาจากตลาดในราคาน้ำดื่ม อาหาร ยา ฯลฯ

การขายผลผลิตสู่ตลาด โดยมากจะผ่านพ่อค้าคนกลางอีกทีหนึ่งในส่วนของแรงงานนี้ จะเป็นแรงงานในครอบครัว และไปอาชีพงานภายนอก คุณในชุมชนด้วยกัน องค์การที่ให้การสนับสนุนคือ องค์การเกษตรอำเภอ สาหกรรมโดยมากจะให้การสนับสนุนโดยไม่ค่อยต่อเนื่องกัน

การทำงานในอคีตของชาวบ้านนิยมใช้แรงสัตว์ เช่น วัว ควายไถนา นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 ชาวบ้านได้นิยมหันมาหันนิยมใช้ความเหล็ก(รถไถเดินตาม) วัว ควายเริ่มหายไปจากการใช้แรง

ในอดีตการทำไร่ข้าวของชาวบ้าน จะใช้วิธีการทำไร่หมุนเวียนโดยในไร่ข้าวแต่ละแปลงจะมีความหลากหลายมากมีทั้ง ข้าว ข้าวโพด ถั่ว ฟัก แฟง แตง หนองต่าง ๆ และอื่นๆ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 ชาวบ้านจึงหันมาคำนึงถึงความสูญเสียทรัพยากรการป่าไม้ จึงหันมาทำไร่ตามโดยการหมุนเวียนเรื่องพืช และที่สำคัญไม่เผาเศษวัชพืช มีการปลูกหญ้าแฝก เป็นแนวคันดิน ขวางไว้หล่ำขาเพื่อชะลอการ ไหลลงองค์

คนในชุมชนนอกจากทำไร่ ทำนา เป็นอาชีพหลักแล้วมีการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวโพดหวาน ถั่วเหลือง ฟักทอง ส่วนไนซีน เช่น มะม่วง ลำไย มะขามหวาน ขุนนุน หวาน นอกจากอาชีพเหล่านี้แล้วชุมชนเมื่อว่าด้วยเรื่องจากอาชีพหลักแล้วก็ไปรับจ้าง เนพาผู้ชายทั้งในและนอกท้องถิ่น ส่วนผู้หญิงที่จะทอดผ้า เช่น ผ้าถุง เสื่อ ถุงย่าม และอื่นๆ

ทรัพยากรธรรมชาติ

ดิน

ลักษณะของดินส่วนใหญ่แล้วจะเป็นดินคำตามไหหล่ำ ส่วนในพื้นที่น่าจะเป็นดินดำ หรือดินเป็นทราย ซึ่งดินในพื้นที่ไร่หรือพื้นที่นาชุมชนบ้านแม่มิงค์หมายแก่การปลูกพืชชนิดต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจากการทำไร่หมุนเวียนมาเป็นไร่ถาวร คือปัจจุบันจะทำซ้ำที่เดิม จะไม่มีการเผาถางที่ใหม่อีกต่อไป ชุมชนได้เกิดการจัดการประโภชน์ที่ดินจะไม่หมุนเวียนอีกแต่จะหันกลับมาปลูกพืชหมุนเวียน สลับในที่ดินที่มีอยู่แทน

การจัดการของชุมชน

- จัดการเผาวัชพืชที่แห้งในไร่
- มีการปลูกหญ้าแฝก ขวางตามไหหล่ำเพื่อการชะลอการ ไหลลงองค์ไม้ให้แรงจนหน้าดิน ต้องสูญเสียไป
- กำหนดแนวปากับพื้นที่ทำการชัดเจน
- กำหนดขอบเขตพื้นที่แปลงของแต่ละคน ไว้อย่างชัดเจน
- มีการจัดการทำแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยได้รับความอนุเคราะห์จากศิริเจริญวัสดุ
- จำกัดการนำสัตว์เข้ามาในไร่และห้ามนำสัตว์เข้ามาในไร่

การถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินส่วนใหญ่หรือทุกครอบครัวจะมีพื้นที่นาและพื้นที่บ้านจะมีเอกสารสิทธิ์ น.ส.3 ส่วนพื้นที่ไร่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ พื้นที่ทำการของชุมชนบ้านแม่มิงค์รวมทั้งไร่และนาโดยเฉลี่ยแล้วครอบครัวละ 7 - 9 ไร่โดยประมาณ

หน้า

ชุมชนบ้านแม่imingค์จะมีแม่น้ำที่ใช้อุปโภคบริโภคอยู่ 2 สาย คือ 1.แม่น้ำแม่อวม 2.แม่น้ำแม่มิงค์ จะมีหมู่บ้าน 1 หมู่บ้าน ค่อนกรีตหัวยลละ 1 ลูก รวม 2 ลูก ชุมชนจะมีน้ำใช้อุปโภคบริโภคเพียงพอ ตลอดทั้งปี

ในปัจจุบันถึงแม้จะมีการจัดการบ้านและอนุรักษ์พื้นฟูสภาพบ้านที่ดีแล้วแม้จะดูว่าป่าอุดมสมบูรณ์ขึ้นมาเยอะกว่าที่ผ่านมา โดยเฉพาะป่าต้นน้ำ แต่ปริมาณน้ำฝนไม่ค่อยเพิ่มมากขึ้นสักเท่าไรนัก ยังน้อยลงไปด้วยสาเหตุหนึ่งนึงที่เคยมีน้ำอยู่ในอดีตที่เริ่มน้อยลงและหายไป เมื่อหนอนบึงแห้งน้อยลงไปและปริมาณน้ำลดลงน้อยลงไป ชุมชนจะมีรายจ่ายมากขึ้น เพราะหนอนบึงแต่ละแห่งในอดีตไม่ใช่จะมีเพียงสัตว์น้ำ แต่ยังมีพืชฝักอึกหลายชนิด และปัจจุบันก็น้อยลงและเริ่มหายไปเรื่อยๆ เช่น พักกุด พักหนอง พักหนองอก พักกุด กุด พักหนอง และอื่นๆ พักที่กล่าวมานี้จะขึ้นอยู่ข้างหนองบึงต่างๆ ชุมชนจะไปเก็บพักเหล่านี้มาบริโภคในช่วงที่ปลูกพืชพักกันเองไม่ได้ในหน้าแล้ง

ในอนาคตหากขาดการอนุรักษ์ทรัพยากรพื้นฟูดูแลขาดการจัดการที่ดีขาดความร่วมมือกันของคนในชุมชน ขาดความรู้และเงินทุน ชุมชนจะอยู่ได้ยากลำบาก

ป่าไม้

ป่าในเขตบ้านมิงค์ในอดีตที่ผ่านมาอุดมสมบูรณ์มากด้วยป่าพันธุ์ไม้นานาชนิด และสัตว์ป่าทั้งสัตว์ใหญ่สัตว์เล็ก ถึงแม้จะถูกทำลายไปบ้าง เกี่ยวกับการทำไร่หมุนเวียนแต่ก็ไม่มากนัก ต่อมามีมีการเพิ่มของประชากรที่มีการต่างไร้แบบถาวร และตัดไม้ เลื่อยไม้สร้างบ้าน ปากถูกทำลายเพราะความจำเป็น พร้อมทั้งสัตว์ป่าทุกชนิด ทั้งสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ รวมถึงสัตว์น้ำก็ลดจำนวนตามป่าด้วย

ต่อมามีเมืองเจ้าหน้าที่ป่าไม่อนุรักษ์สิริเจริญวัสดุที่ได้ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านได้จัดตั้งเป็นคณะกรรมการอนุรักษ์ภายในหมู่บ้านขึ้น แล้วมีการจัดสารที่ทำกินตามเขตพื้นที่ทำกิน ทั้งเขตของพื้นที่ป่าแต่ละชนิด มีการจัดตั้งกฎระเบียบต่างๆ ทางคณะกรรมการอนุรักษ์มีการแบ่งเขต รับผิดชอบระหว่างหมู่บ้านให้ชาวบ้านทุกคนรับทราบวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อให้ชาวบ้านอยู่กับชุมชนได้นานที่สุด
2. เพื่อสะ涓ในการดูแลไฟป่า
3. เพื่อให้ลูกหลานได้มีไม่ใช้ตลอด
4. เพื่อให้ชุมชนรักป่าเอง และป้องกันเจ้าหน้าที่ป่าไม้หรืออุท SAY กับที่ของหมู่บ้าน
5. เพื่อให้สัตว์น้ำมีที่อยู่ อาศัยและเพิ่มปริมาณมากขึ้นแล้วได้แบ่งป่าเป็น 3 ส่วนดังนี้
  - 5.1 ป่าอนุรักษ์ หรือป่าชุมชนบ้านแม่มิงค์ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน
  - 5.2 ป่าใช้สอย ซึ่งเป็นป่าใช้สอยประจำหมู่บ้าน อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน
  - 5.3 ป่าพื้นที่ทำกินหรือป่าเศรษฐกิจ อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน

บ้านป่าตึ่ง หมู่ที่ 13 ต.ช่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

ชุมชนป่าเก่าอยู่ บ้านป่าตึ่ง หมู่ที่ 13 ต.ช่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ ในอดีตที่ผ่านมาไม่ได้ป่าตันน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบไปด้วยพันธุ์พืชและสัตว์ที่หลากหลาย ต่อมามีคนในชุมชนเพิ่มประชากรมากขึ้น เริ่มหันมาใช้ประโยชน์หากินจากป่ามากขึ้น มีการทำไร่ฟื้นฟื้น ทำไร่หมุนเวียน และมีการสนับสนุนจากภาครัฐให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว จึงทำให้ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ถูกทำลาย สัตว์ป่าที่เคยมีอยู่ก็ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว การที่ป่าถูกทำลายส่งผลให้สัตว์ป่าทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำเริ่มหายไปจากพื้นที่ เพราะไม่มีที่อยู่อาศัย และส่วนหนึ่งได้ถูกชุมชนจับไปบริโภคมากขึ้น เนื่องจากชุมชนได้หันมาให้ความสำคัญต่อเศรษฐกิจในครอบครัว ไม่ค่อยมีความเชื่อปฏิรักดังในอดีตที่ผ่านมา

จากปัญหาที่เกิดขึ้น ชุมชนได้มีการตั้งกลุ่มท่องเที่ยว และแบ่งสัดส่วนการใช้ประโยชน์พื้นที่ของหมู่บ้านออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. ป่าอนุรักษ์ซึ่งเป็นป่าดันน้ำและเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าบางชนิดเหลืออยู่ เช่น กวาง พาก กาด นก นกน้ำ เป็นต้น
2. ป่าใช้สอย ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่ของคนหมู่บ้านและกบดาน บางส่วนที่อยู่ตามริมห้วย
3. พื้นที่ทำการ ประกอบด้วยพื้นที่ทำไร่ พื้นที่สวน และที่นา โดยแต่ละพื้นที่จะมีคณะกรรมการที่มาจากการเลือกตั้งของชุมชนรับผิดชอบอยู่ ค่อยกำกับดูแลและมีให้คนบุกรุกป่า ตลอดจนจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่า แบ่งเขตพื้นที่ทำการรักษาป่าใช้สอยอย่างมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น ทำให้ป่าจุบันป่าอนุรักษ์ป่าใช้สอยมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น มีอาหารป่าหลายชนิดให้เป็นอาหารของชุมชนต่อไป

ลักษณะภัยภัย - ที่ตั้งหมู่บ้าน

บ้านป่าตึ่งลักษณะที่ตั้งหมู่บ้านจะเป็นที่ดอนพื้นที่ทำการจะอยู่รอบๆ หมู่บ้านและเป็นเขตป่าแพระและป่าเบญจพรรณก็ได้เช่นกัน

ทิศเหนือ	ติดต่อกับหมู่บ้านแม่น้ำล้อ
ทิศใต้	ติดต่อกับหมู่บ้านแม่ปาน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับหมู่บ้านแม่เมือง
ชุมชนบ้านป่าตึ่งมีสภาพดินที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกส่วนใหญ่จะอยู่ที่ดิน	

ประวัติหมู่บ้าน – ประวัติชุมชน

บ้านป่าตึ่งเป็นหมู่บ้านของป่าเก่าอยู่ซึ่งชาวบ้านเคยอยู่มานานกว่า 40 ปี สมัยก่อนในบริเวณ ในหมู่บ้านป่าตึ่งปลูกบริเวณหมู่บ้านป่าจุบัน จะเป็นป่าข้าวบ้านจะไม่กล้าเข้าไปแต่ต้อง

หรือเข้าไปใช้ประโยชน์อย่างเด็ดขาด พomoถึงช่วงประมาณปี พ.ศ. 2501 ก็มีผู้นำศาสนากือนาทหลวงที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ได้เข้าไปบุกเบิกพื้นที่ดังกล่าว ต่อจากนั้นมาชาวบ้านเริ่มนับถือศาสนาคริสต์และได้เข้าไปก่อตั้งลัทธานตามผู้นำศาสนาจากลังทุกวันนี้

บ้านป่าตึง หมู่ที่ 13 ต.ช่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของที่ว่าการอำเภอแม่แจ่ม ห่างจากตัวอำเภอแม่แจ่มระยะทาง 14.5 กิโลเมตร

การปกครอง

ภาวะของผู้นำ จะมีผู้นำทางการคือมีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านดำรงตำแหน่ง วาระละ 5 ปี มีสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ดำรงตำแหน่ง 4 ปี ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นระบบเครือญาติ การจัดการคงความสัมพันธ์ของกลุ่มจะจัดโดยผู้นำทางการ และผู้นำทางศาสนาร่วมกัน

ความขัดแย้งของผู้คนในชุมชนจะไม่ค่อยมี เพราะทุกคนจะรู้หน้าที่ของตนเองจะมีกีเต่ ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน แต่ก็ต่างกันไปบ้าง เมื่อประชุมปรับความเข้าใจกันแล้วก็ไม่มีอะไรอยู่กันอย่างแบบที่แบบน้อง

ผู้นำในหมู่บ้าน

บ้านป่าตึงเริ่มเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2524 โดยมีผู้นำที่เป็นทางการดังนี้

1. คนแรก	นายจันทร์ดี รัตนย่องงามดี	ปี 2524 - 2537
2. คนที่ 2	นายสุรศักดิ์ เกษมสุขพูนวัตถุ	ปี 2537 - 2539
3. คนที่ 3	นายปีโน พจนารัชรพงศ์	ปี 2539 - ปัจจุบัน

อาชีพ

การประกอบอาชีพของชุมชนในหมู่บ้านประกอบอาชีพด้านการเกษตร ผลผลิตจะขายสดไม่ผ่านกระบวนการแปรรูป ผลผลิตทางการเกษตรจะได้มานำเสนอขายกับสถาบันของคืนฟ้าอากาศ ในส่วนปัจจัยการลงทุนซื้อจากตลาดในราคาน้ำที่สูงพอสมควร

การขายผลผลิตสู่ตลาดโดยมากจะผ่านพ่อค้าคนกลางอีกทีหนึ่ง ในส่วนของแรงงานนั้นจะเป็นแรงงานในครอบครัวหรือไปआมीօเจาแรงกัน (ลงแขก) องค์กรที่ให้การสนับสนุนคือ กेनทร์ จำกัด สำหรับการเกษตร โดยมากจะให้การสนับสนุนแบบไม่ต่อเนื่อง

การทำงานในอดีตของชาวบ้านนิยมใช้แรงสัตว์ เช่น วัวควายไถนา นับแต่ปี พ.ศ. 2534 ชาวบ้านได้หันมาหันนิยมใช้ควายเหล็ก (รถไถ เดินตาม) วัวควายเริ่มหายไปจากการใช้งานในหมู่บ้าน

ทรัพยากรธรรมชาติ

ଦିନ

ลักษณะของคืนส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคืนคำตามไหล่เขา พื้นที่น่าจะเป็นคืนคำหรือคืนปันทราย ซึ่งคืนในพื้นที่ไร่หรือพื้นที่นาของชุมชนบ้านป่าตึงหมายแก่การปลูกพืชชนิดต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

การถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดินส่วนใหญ่หรือทุกคนก็ว่าได้จะเป็นของตนเอง แต่ไม่มีเอกสารสิทธิ์พื้นที่ทำกินของรายครุชุมชนบ้านป่าตึ่ง (ไร่) โดยเฉลี่ยแล้ว คนละ 6 ไร่ ในส่วนของนาจะมีกรรมสิทธิ์ เช่น นส.3 ศค.1 กบท.5 หรือทุกคนที่มีนาเป็นของตนเอง จะมีหนังสือแสดงเป็นกรรมสิทธิ์

៩

ធម្មជនបានបាំពីចងមិត្តាលី 3 តាម គីឡូ ហើយនាំរោង ហើយសំរុំ សងការហើយនឹងមិនា
ឈលពលគីបី និងអីការការហើយនៅទីនេះឡើង ដូចមិនាកីឡូហើយបុន្ថែង

ในปัจจุบันถึงแม้ชุมชนจะมีการจัดการป่าอนุรักษ์พื้นฟูสภาพป่าที่ดีแล้ว แม้จะดูว่าป่าอุดมสมบูรณ์ขึ้นมาเยอะกว่าแต่ก่อน โดยเฉพาะป่าต้นน้ำ แต่ปริมาณการคุกซึมของต้นไม้ช่วงหน้าฝนไม่เพิ่มเลย ยังน้อยลงไปเรื่อยๆ ด้วยสาเหตุที่ผลให้ลำห้วยซ่อนกับลำห้วยขุนแฉ่งหน้าแล้งจะเห็นน้ำไหลนิดเดียว โดยเฉพาะลำห้วยขุนแฉ่ง แหล่งตัดตอนจะเป็นน้ำเล็กๆ เป็นบางจุดเท่านั้น และหน่องบึงที่เคยมีอยู่ในอดีตก็หายไปหมด เมื่อหน่องบึงแห้งหรือหายไป และปริมาณน้ำลดลง ชุมชนจะมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น เพราะหน่องบึงแต่ละแห่งในอดีตไม่ใช่จะมีเพียงแต่สัตว์น้ำ แต่ยังมีพืชผักอีกหลายชนิด และปัจจุบันก็สูญหายไป เช่น ผักฤดู ผักหนาม หัวกูก ผักหนอง ผักหนอก ฯลฯ ผักที่ก่อ威名นี้จะขึ้นอยู่ริมหน่องต่างๆ ชุมชนจะเก็บผักต่างๆ เหล่านี้มาปรุงในช่วงฤดูร้อนที่ปลูกพืชผักกินเองไม่ได้

ในอนาคตหากขาดการอนุรักษ์ พื้นที่สำคัญของการจัดการที่ดี ขาดความร่วมมือกันของคนในชุมชน ขาดความรู้และเงินทุน ชุมชนจะอยู่ได้ย่างยากลำบาก

การจัดการน้ำและการชลประทาน (เหมืองฝาย)

ใน 15 ปีที่ผ่านมา นำอุปโภคและบริโภค ชุมชนจะใช้ท่อพีวีซีหรือประปาถูกขา ซึ่งจะต่อจากลำหัวแม่ของเข้ามาถึงในหมู่บ้าน มีน้ำดื่มน้ำใช้พอกเพียงตลอดทั้งปี ก็มีขาดช่วงน้ำหน้าแล้ว น้ำไหลไม่แรง ไม่มากประกอบกับก็อกน้ำบางครอบครองครัวรั่วน้ำหยอดไม่ยอมซื้อเปลี่ยนใหม่

น้ำในหนองน้ำประปาไม่ค่อยสะอาด น้ำจะบุ่นคำ เพราะน้ำประปากูเขามีมีที่กรองน้ำ ชุมชนจะใช้ผ้ากรองรองแต่ละครัวเรือน

ป่าไม้

ป่าในเขตชุมชนบ้านป่าตึ่ง ในอดีตที่ผ่านมา มีป่าไม้มีสัตว์ป่านานาชนิดอยู่อุดมสมบูรณ์ เมื่อ 30 กว่าปีที่แล้วบริเวณป่าตันน้ำลำธาร ไม่ว่าจะเป็นป่าสงวนแห่งชาติ หรือบริเวณรอบๆ หมู่บ้านที่ทำไร่ปีชุบบันมองคูแล้วริบานเย็นใจ เพราะเห็นต้นไม้ใหญ่นานาพันธุ์ขึ้นเต็มไปหมด พอมาระยะหลังเมื่อ 17 - 18 ปี เริ่มเห็นความแตกต่างป่าไม้และสัตว์ป่าบางชนิดเริ่มลดจำนวนลง

ดังนั้นชุมชนบ้านป่าตึ่งร่วมกับคณะกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้และเจ้าหน้าที่หน่วยจัดการ ต้นน้ำแม่น้ำโขง ได้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ได้ร่วมมือกัน

1. ได้จัดตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ในชุมชนขึ้น
2. ได้จัดตั้งกฎเกณฑ์การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
3. แบ่งแนวเขตพื้นที่ทำการให้ชัดเจน
4. ทำแนวกันไฟ

พอมีการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลรักษาธรรมชาติ สิ่งที่เราเห็นความเปลี่ยนแปลง คือ ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ในเขตอุทยานเห็นได้ชัดคือ ป่าคืนสภาพเดิมดีขึ้นเรื่อยๆ และมีน้ำไหลเพื่อใช้อุปโภคบริโภคตลอดปี เพราะมีการจัดการที่ดีพอ

บ้านตีนผา – บ้านป่าปงปีียง หมู่ที่ 13 ต.ช่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

บ้านตีนผา-บ้านป่าปงปีียง ตั้งอยู่เชิงดอยอินทนนท์ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของ อ.แม่แจ่มหรือตอนบนของลุ่มน้ำแม่น้ำโขง โดยบ้านตีนผาและบ้านป่าปงปีียงจะเป็นหย่อมบ้านที่อยู่ใน หมู่ที่ 13 ต.ช่างเคิง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ และอยู่ใกล้กับ บ้านตีนผา-บ้านป่าปงปีียง ลักษณะของป่า จะเป็นป่าตึ่ง(เดิรรัง) และทางไต่ข่องหมู่บ้านจะเป็นหมู่บ้านป่าตึ่ง ห่างกันประมาณ 2.50 กม. และถนนเข้าถึงหมู่บ้านลักษณะถนนเป็นลูกรังและดินอ่อน ส่วนพื้นที่ทำการกินส่วนใหญ่จะอยู่ทางไต่ข่องหมู่บ้านและบางส่วนอยู่ทางตอนบนของหมู่บ้านเป็นสวน เป็นไร่ และจะติดกับหมู่บ้าน ตามการจำแนกป่าของรัฐหรือการแบ่งเขตของรัฐ บ้านตีนผาจะอยู่ในเขตอุทยาน

ที่ตั้งของหมู่บ้าน

ทิศเหนือ	อาณาเขตพื้นที่ติดกับบ้านแม่นะลอ
ทิศใต้	อาณาเขตพื้นที่ติดกับบ้านแม่ปาน
ทิศตะวันออก	อาณาเขตพื้นที่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติโดยอินทนนท์
ทิศตะวันตก	อาณาเขตพื้นที่ติดกับบ้านป่าตึ่ง

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านตีนพา

เดิมที่แรกหมู่บ้านเดิมอยู่ต่องกันข้ามหมู่บ้านปัจจุบัน บ้านตีนพาซึ่งเดิม บ้านหัวย่ออ่อน ซึ่งสมัยนั้นแต่ละหมู่บ้านแต่ละแห่งอ่อนบ้านมีอยู่ด้วยกันแค่ 3 หลังคาเรือนเท่านั้น ส่วนใหญ่ชาวบ้านนับถือผีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในสมัยนั้น ชุมชนมีการทำไร่ข้าวหมูนเวียนมาตรฐานลดลง ตอนหลังมาเกิดทำไร่ฟืนอีกเพรานาขทุนหรือพ่อค้าสนับสนุนกันอยู่ และคนสมัยนั้นยังไม่มีบัตรประชาชนไม่มีสำเนาทะเบียนบ้านอยู่มาอย่างนี้มาตั้งนาน ต่อจากนั้นมาจึงมีกฎระเบียบข้อบังคับจากการเข้ามา 2 แห่งอ่อนบ้านเกิดรวมกัน กฎระเบียบข้อบังคับที่เข้ามา เช่น ทุกครัวเรือนต้องมีสำเนาทะเบียนบ้าน ทุกคนต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน หมู่บ้านเดิมบ้านหัวย่ออ่อนเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านตีนพาจนถึงปัจจุบัน การทำไร่หมูนเวียนนั้นก็ลดเลิกไป ปัจจุบันทำไร่อ่างถาวร

ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านป่าปางปีียง

เดิมที่แรกเป็นที่ทำการกินของบ้านตีนพาและบ้านแม่แรก ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าลึกข้าว ผู้ที่มาบุกเบิกเป็นคนแรกคือ นายต่าอ้อ บุกเบิกที่นาและบุดลำเหมือง ต่อมามีญาติพี่น้องขายตามมาอยู่ด้วย และกล้ายเป็นที่ทำการกินชาวรักษ์อ่อนอุทยานเข้ามา ก่อนสมัยสังคมโอลิครัชที่ 2 อีก สมัยนั้นเรียกกันว่า บ้านยางต่าอ้อ ต่อมามาในเมื่อทุกอย่างเปลี่ยนแปลงกล้ายเป็นหย่อนบ้านเล็ก ชาวบ้านต้องมีสำเนาทะเบียนบ้าน มีบัตรประจำตัวประชาชนรวมทั้งชุมชนเพิ่มประชากรมากขึ้นอีกด้วย นายต่าอ้อก็เลยเปลี่ยนชื่อเป็นบ้านป่าปางปีียงให้ดูสดคอดล่องไปกับที่ตรงนั้นเต็มไปด้วยป่าบาง ก็เลยเรียกกันมาจนถึงทุกวันนี้ เมื่อนายต่าอ้อตายอายุครบถึง 102 ปี แสดงว่าหมู่บ้านเล็กๆ แห่งนี้ มีอายุมากกว่า 100 ปีมาแล้ว ปัจจุบัน การทำไร่หมูนเวียนนั้นก็ลดเลิกไป ปัจจุบันทำไร่อ่างถาวร

การปกครอง

ภาวะของผู้นำ จะมีผู้นำทำการ คือ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านดำรงตำแหน่งระยะเวลา 5 ปี ในส่วนของบ้านตีนพาจะมีแต่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านบ้านตีนพา มีผู้นำอย่างเป็นทางการได้ประมาณ 13 ปี โดยมีผู้นำที่ทางการแต่งตั้งมาคือ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คือ

1. นายต่าโนเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนแรก
2. นายพานี วาทีปราศรัย คนที่ 2
3. นายยืนยง คำนาพงษ์ไพรงาน

ส่วนผู้นำอาวุโสก็จะมีพวกผู้ชายที่เป็นผู้เฒ่าที่เข้ามาอยู่ก่อน คือ พากตระกูลของปู่เก็นะ เป็นทั้งผู้นำทำการและผู้นำอาวุโสก็จะมีบทบาทในการดูแลลูกบ้านและเป็นที่ปรึกษา

อาชีพ

การประกอบอาชีพของรายวูร ในหมู่บ้านประกอบอาชีพด้านเกษตร ผลผลิตจะขายสด ไม่ผ่านกระบวนการแปรรูป ผลผลิตทางการเกษตรจะได้มากน้อยขึ้นอยู่กับสภาพของดินฟ้าอากาศ ในส่วนของปัจจัยการลงทุนนั้นซึ่งมาจากในราคาก็สูงพอสมควร

การขายผลผลิตสู่ตลาด โดยมากจะผ่านพ่อค้าคนกลางอีกทีหนึ่ง ในส่วนของแรงงานนั้น จะเป็นแรงงานในครอบครัว หรือไปอาณรงกัน (ลงแขก) องค์กรที่ให้การสนับสนุนคือ เกษตร อำเภอสหกรณ์ โดยมากจะให้การสนับสนุนแบบไม่ต่อเนื่อง

การทำนาในอดีตของชาวบ้านนิยมใช้แรงสัตว์ เช่น วัว ควายไอนากัน นับแต่ปี พ.ศ. 2535 ชาวบ้านได้หันมาใช้ควายเหล็ก (รถไถเดินตาม) วัวควายเริ่มหายไปจากหมู่บ้าน

การทำไร่ข้าวในอดีตของชาวบ้าน จะใช้วิธีการทำไร่หมุนเวียนโดยในๆ ไร่ข้าวแต่ละแปลงจะมีความหลากหลายมากมีทั้ง ข้าว ข้าวโพด ถั่ว แตง ห้อม ฟัก ผักฯ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ชาวบ้านจึงได้คำนึงถึงความสูญเสียของทรัพยากรป่าไม้จึงหันมาทำไร่ถาวร โดยการทำหมุนเวียนเรื่อง พืชและที่สำคัญ นา เศษวัชพืชมีการทำแนวคันดินขวางไว้หลังเขา เพื่อช่วยลดการ ไหลของน้ำ

คนในชุมชนนอกจากทำไร่ทำนา เป็นอาชีพหลักแล้วมีการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดียว เช่น ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ฟักทอง ห้อมแดง กะหลាปโล ถั่ว แตง ห้อม ฟัก ผักฯ ลินจี้ ขนุน หวาน มะนาวหวาน มะนาวเบร์รี่ นอกจากอาชีพเหล่านี้แล้วชุมชน เมื่อว่างก็ไปรับจ้างเฉพาะผู้ชาย ทั้งในและนอกห้องถิน ส่วนผู้หญิงก็จะอยู่บ้าน ทอดผ้า เช่น ผ้าถุง เสื้อ ถุงย่าม ฯลฯ

ทรัพยากรธรรมชาติ

ดิน

ลักษณะของดินส่วนใหญ่เป็นดินดําบันพื้นผิวดินถ้าขุดลึกลงไปอีกน้อยจะเป็นดินแดง ที่ส่วนที่นาจะเป็นดินดำ ถ้าเป็นที่ไร่ที่นาทางใต้ของหมู่บ้านจะเป็นดินแดง ซึ่งดินในพื้นที่นาหรือพื้นที่ไร่ของชุมชนบ้านตีนผาเหมาะสมแก่การปลูกพืชชนิดต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ความเปลี่ยนแปลงจากการทำไร่หมุนเวียนในอดีตมาเป็นไร่ถาวรคือ ปัจจุบันจะทำชาหีที่เดิมจะไม่มีการแฝ้าถางที่ใหม่อีกต่อไป ชุมชนได้เกิดการจัดการประโภชน์ที่ดินจะไม่หมุนเวียนอีกแต่จะหันกลับมาปลูกพืชหมุนเวียนสลับในดินที่มีอยู่แทน

การถือครองที่ดินส่วนใหญ่หรือทุกคนก็ว่าได้จะเป็นของตนเอง แต่ไม่เอกสารสิทธิ์พื้นที่ทำกินของรายชุมชนบ้านตีนผา (ไร่) โดยเฉลี่ยคนละ 7 - 8 ไร่ ในส่วนของนาจะมีสิทธิ์ เช่น น.ส.

หน้า

ชุมชนบ้านตีนพา-ป่าปงเปียง มีลำหัวยาวอยู่ 3 หัวยด้วยกันคือ หัวยเสือ หัวยอ่อน หรือ ปานา ลำหัวที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นลำหัวยสาขาย่อยที่แยกจากลำหัวยแม่น้ำอโว ชุมชนได้ใช้น้ำจากลำธารบันป่าเลาทำน้ำประปาภูเขา ระยะทางยาวประมาณ 3,000 เมตร มีองค์กรชาวบ้านที่จัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้มะน้ำ

1. กรรมการดูแลรักษาป่าไม้ทั้งเจ้าหน้าที่อนุรักษ์ป่าไม้จัดตั้งขึ้น ประกอบด้วย

- ฝ่ายดูแลและอนุรักษ์
- ฝ่ายดูแลป่าใช้สอย
- ฝ่ายดูแลไฟป่า
- ฝ่ายการดูแลอาชญากรรม

2. มีฝ่าย 5 ลูก แต่ละลูกจะมีสมาชิกไม่เกิน 4 - 5 คน เพราะลำหัวยเล็กสมาชิกฝ่ายทุกคนที่ใช้ฝ่ายจะมีการขอพรจากพระเจ้าทุกปี โดยจะเก็บไก่จากสมาชิกฝ่ายคนละตัว ไปกินเลี้ยงกันที่ฝ่าย และสมาชิกทุกคนจะไปกินรวมกัน ในพิธีก็จะมีการขอพรจากพระเจ้าก่อนกินข้าว และปรึกษาหารือกันเรื่องการดูแลรักษาฝ่าย

ป่าไม้

ป่าในเขตบ้านตีนพาและบ้านป่าปงเปียงในอดีต และปัจจุบันก็ยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่ แต่ในอดีตนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด และสัตว์ป่าทั้งใหญ่สัตว์เล็ก ถึงแม้จะถูกทำลายไปบ้างแต่ไม่มากนัก ต่อมาในราศี พ.ศ 2488 ป่าเริ่มถูกทำลายไปบ้าง เพราะมีการปลูกฝันเกิดขึ้น พร้อมทั้งสัตว์ป่าทุกชนิด ทั้งสัตว์เล็กสัตว์ใหญ่ รวมถึงสัตว์น้ำก็ลดจำนวนตามไปด้วย เพราะสัตว์บงถูกฆ่า สัตว์น้ำถูกจับ ชาวบ้านก็เริ่มติดฝันบ้างบางคน พยายจากการทำไร่ฝัน ก็มีการถางไร่ ปลูกถั่วเหลือง ปลูกข้าวไร่ เพราะเป็นการเพิ่มมากขึ้นของประชากร ตอนนั้นการถางไร่ไม่จำกัดที่ไม่ว่าจะเป็นป่าอุ�yanหรือป่าอื่นๆ ใครอยากได้ที่ไหนก็ถางที่นั้น พอกลางปี พ.ศ. 2533 ก็มีการประชุมหารือภัยในหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการอีกหลายคนเป็นแกนนำโดยหารือเกี่ยวกับเรื่องการแบ่งพื้นที่ป่าและแบ่งเขตระหว่างหมู่บ้านให้ชัดเจน เพื่อจะเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการชาวบ้านรายเรื่องการแบ่งพื้นที่ทำกิน และแบ่งเขตระหว่างหมู่บ้าน ให้ชาวบ้านทุกคนทราบ มีชาวบ้านเห็นด้วย และลงติที่ประชุม วัตถุประสงค์ที่ทำตอนนั้น คือ

1. เพื่อให้ป่าอยู่ชุมชนได้นานที่สุด
2. เพื่อให้ลูกหลานได้มีไม้ใช้ตลอด
3. เพื่อสะดวกในการดูแลไฟป่า
4. เพื่อให้ชุมชนมีจิตสำนึกรักป่าเบอง และป้องกันเจ้าหน้าที่ป่าไม้หรืออุทyanกับที่ทำกินป่าใช้สอยของหมู่บ้าน

5. เพื่อให้สัตว์นำที่อยู่อาศัยและเพิ่มปริมาณมากขึ้น แล้วได้ป่าเป็น 3 ส่วน ดังนี้

5.1 ป่าอนุรักษ์หรือป่าชุมชน

5.2 ป่าใช้สอย

5.3 ป่าพื้นที่ทำกิน

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 - 2545 สภาพป่าดีขึ้น เนื่องจากชุมชนบ้านตีนผาบ้านป่าปางเปียง มีการแบ่งพื้นที่อย่างชัดเจน และกำหนดแนวเขตระหว่างหมู่บ้าน สะควรแก่การคุ้มครองป่า ปัจจุบันนี้มีป่าดีขึ้น แต่น้ำลำคล่อง และสัตว์ป่า สัตว์นำลำคล่องด้วย มีองค์ประกอบของน้ำหลายชนิดที่สูญหายไป หรือลดจำนวนลง เช่น เดบี ปูน้ำ กวางป่า และไก่บังชนิด เช่น ไก่ตอง ไก่ช่อ酉 และมีสัตว์ป่าหลายชนิดหายไป สาเหตุที่ทรัพยากรป่าและน้ำหาย เพราะการเพิ่มของประชากรมีมากขึ้น และขาดความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรป่าและน้ำ ขาดความรู้ด้านการใช้ภูมิปัญญาความเชื่อ พิธีกรรมในอดีต

ขณะนี้จะต้องมีการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนทั้งด้านการจัดการ และการใช้ภูมิปัญญา ความเชื่อ พิธีกรรมในอดีตให้ชุมชนรับรู้ และใช้ปฏิบัติตามถึงอนาคตต่อไป

สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

ประชากรชุมชนบ้านตีนผา เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงสะกอหรือปากะลุอ สัญชาติไทย ประชากรทั้งหมด 180 คน จำนวนหลังคาเรือน 41 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดียว ตัวบ้านเป็นแบบดั้งเดิม ผสมผสานกับแบบใหม่ เส้นทางคมนาคม เป็นดินแดง การติดต่อกับสังคมภายนอกใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และเดินเท้า ชุมชนนับถือศาสนาคริสต์คาಥอลิก 36 หลังคา และนับถือพิ 5 หลังคาเรือน มีโบสถ์ 1 แห่ง สำหรับทำพิธีทางศาสนาเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน บรรพบุรุษนับถือพิ ปัจจุบันมีการคงไว้เฉพาะสิ่งที่ดีงาม ไม่ถือเปลือกหัวเวลาและทรัพย์สิน ชาวบ้านส่วนมากมีฐานะยากจน

การศึกษา

มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน 1 แห่ง ส่วนชั้นประถม - ม.3 เดินไปเรียนที่บ้านป่าดึงสังกัด สปอ. แม่แฉ่ม โรงเรียนอยู่ห่างจากบ้าน 2.5 กม. หมู่บ้านตีนผาอยู่นอกเขตบริการของโรงเรียน

สาธารณสุข

ไม่มีสถานบริการสุขภาพชุมชนบ้านตีนผา จึงต้องกับ รพ.แม่แฉ่ม รัฐได้จัดให้มีระบบสวัสดิการสุขภาพ 30 บาท รักษาได้ทุกโรค

4.3 ผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อภาวะผู้ด้วยพิการ

จากการประชุม ทางคณะผู้วิจัยได้ประสานหน่วยงานที่มีความรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่า และได้มีการนำเสนอข้อมูลสถานการณ์สัตว์ป่าจากภายนอกชุมชน ยกตัวอย่างจากสัตว์ป่าสงวนของประเทศไทย และแนวความคิดด้านการอนุรักษ์จากบุคคลที่เป็นที่รู้จัก เช่น สืบ นาคะเสถียร โดยเน้นย้ำไปที่สถาเหตุแห่งการสูญพันธุ์ ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุม มีความรู้ความเข้าใจ และร่วมกันระดมความคิดในการค้นหาผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อภาวะผู้ด้วยพิการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ เนื่องจากภาวะผู้ด้วยพิ亲ที่อยู่อาศัยที่เฉพาะเจาะจง มีลักษณะเป็นภูเขาสูง มีความลาดชัน และเป็นสัตว์ป่า สิ่งที่เปลกปลอมที่เข้ามาในการดำรงชีวิตของภาวะผู้ด้วยพิการ เป็นการรบกวนและส่งผลกระทบต่อภาวะผู้ด้วยพิการทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

1. ควบคุมพื้นที่ที่มีกิจกรรมของมนุษย์ เช่น ถนน ชุมชน บ้านพักเจ้าหน้าที่ สิ่งก่อสร้าง การทำไร่ การขยายพื้นที่ทำการ และพื้นที่อยู่อาศัย เป็นต้น
2. เสียงดังต่างๆ เช่น เสียงที่เกิดจากเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ เสียงยานพาหนะที่วิ่งไปมาอย่างชักๆ เป็นต้น
3. การท่องเที่ยวที่เกิดจากนักท่องเที่ยวที่ละเมิดกฎระเบียบต่างๆ เช่น การเดินออกนอกเส้นทางศึกษาธรรมชาติกว้างแม่ป่า การส่งเสียงดัง ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวใช้ประโยชน์พื้นที่ท่องเที่ยว การรบกวนภาวะผู้ด้วยพิการในถิ่นทุรกันดาร เป็นต้น
4. ไฟป่าที่เพาผาญแหล่งที่อยู่อาศัย อาหารภาวะผู้ด้วยพิการ ควันไฟที่ทำให้หายใจไม่ได้ รวมถึงความร้อนที่ส่งผลกระทบต่อภาวะผู้ด้วยพิการโดยตรง

4.4 แนวทางการอนุรักษ์ภาวะผู้ด้วยพิการ

จากการประชุมสรุปบทเรียน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมจากหน่วยงานต่างๆ จำนวน 69 คน ประกอบด้วย นายอำเภอแม่แจ่ม, องค์การแคร์, กลุ่มสักเมืองแจ่ม, ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโรงเรียนมัธยมแม่แจ่ม, บ้านป่าตึ่ง, บ้านแม่นิจค์, บ้านตีนผา, บ้านป่าปงปีง, สกว.ภาค, อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์, มูลนิธิสืบนาคะเสถียร และได้ข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ภาวะผู้ด้วยพิการที่ดังนี้

- 4.1 เปิดรับสมัครกลุ่มอนุรักษ์สัตว์ป่า จากปัญหาที่ผ่านมา มีการประชุม 3-4 ครั้ง ครั้งแรกยังไม่เข้าใจ ต่อมารีบเข้าใจมากขึ้น และมีปัญหาตามมา เพราะว่าสมัยก่อนไม่มีกลุ่มอนุรักษ์ภาวะผู้ด้วยพิการ ดังนั้นการเริ่มต้นคงยากหน่อย ซึ่งคิดว่ากว่าที่จะเป็นต้องใช้เวลาพอสมควร โดยสรุปทั้ง 4 หมู่บ้านตกลงกันว่าก่อนที่จะรับสมัครกลุ่มจะเปิดเวทีใหญ่ ชี้แจง แนวทางเรื่องการอนุรักษ์ให้ดีที่สุด ไม่บังคับ ที่ผ่านมาการตั้งกลุ่มโดยใช้อำนาจ กรรมการไม่รู้เรื่อง แต่ครั้งนี้จะทำให้ไปร่วมกัน หลังจากนั้นสมัคร

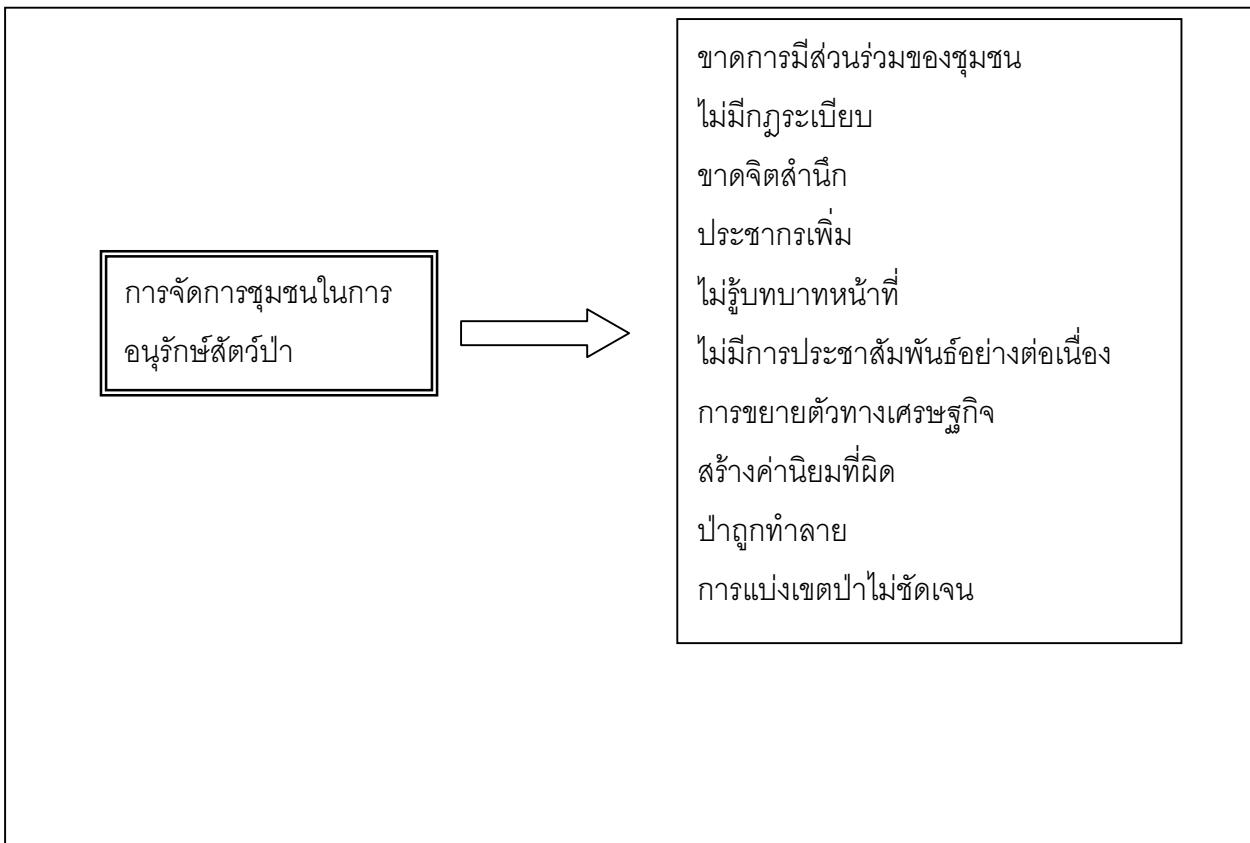
โดยความสมัครใจ จาก 100 กว่าหลังคารีโอง จะได้รู้ว่ามีคนกี่คนที่สมัครใจจะรักษาสัตว์ป่าเหล่านี้ ซึ่งเป็นมรดกของคนไทย จาก 4 หมู่บ้านจึงจะร่างกฎหมายฉบับใหม่ หลังจากนั้นจึงเชิญหัวหน้าส่วนป่าไม้ร่วมเป็นพี่เลี้ยง แบ่งกลุ่มเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์สัตว์ป่าทุกชนิด

- 4.2 แบ่งกลุ่มเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์สัตว์ป่าอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพราะเป็นเรื่องยากกว่าชาวบ้านจะเข้าใจต้องเจอปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งมีผู้คัดค้านเพราะบ้านเราไม่มีคน เพราะว่าหมู่บ้านอื่นๆเข้ามาอาจไม่ได้ผล ดังนั้นจะทำให้กระชับที่สุด ดีที่สุด ก็คือว่าทุกหน่วยงานจะได้ประโยชน์และค่อยเป็นค่อยไป
- 4.3 คือหยุดล่า
- 4.4 จัดชุดลาดตระเวนระหว่างเจ้าหน้าที่และชาวบ้าน ลาดตระเวนเฉพาะกิจ (ม.ค.-เม.ย.)
- 4.5 การประชาสัมพันธ์เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ความงาม การควบคุมไฟป่า
- 4.6 จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์เยาวชน
- 4.7 สร้างการจูงใจ เช่น ให้รางวัล, เป็นหมู่บ้านดีอย่าง
- 4.8 จัดกฎหมายข้อบังคับในการอนุรักษ์สัตว์ป่าและการงาน เช่น ประชากมหมู่บ้าน และสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์ความงาม มีบงลงโทยที่เข้มแข็ง จัดตั้งคณะกรรมการเครือข่ายอนุรักษ์ความงามและจัดทำป้ายรณรงค์ ข้อห้าม
- 4.9 ทำแนวกันไฟ
- 4.10 ควบคุมพื้นที่ที่มีกิจกรรมของมนุษย์ เช่น ถนน, บ้านพักเจ้าหน้าที่, สิ่งก่อสร้าง, การทำไร่, การขยายพื้นที่ทำการ เป็นต้น
- 4.11 ปลูกพืชอาหารวางแผน เช่น หญ้า
- 4.12 จัดหาพ่อแม่พันธุ์
- 4.13 โคลนนิ่ง
- 4.14 การรับกวนจากมนุษย์และนักท่องเที่ยว เช่น สูนบุหรี่, ขยะ, พฤติกรรมที่เปลี่ยนไป
- 4.15 กำหนดจุดคุ้มสัตว์และสร้างหอดูสัตว์ เพื่อเป็นการให้ความรู้ ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ความงาม และไม่เป็นการรบกวนความงามที่อาศัยในธรรมชาติด้วย
- 4.16 กำหนดช่วงเวลาในการดูความงาม เช่น ถูกผสมพันธุ์ห้ามดู
- 4.17 กำหนดมาตรฐานก่อนท่องเที่ยวที่เข้างวดควรขันขึ้น
- 4.18 จัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชน เยาวชนทุกชุมชนทราบและเข้าใจถึงวิธีการอนุรักษ์ความงาม อบรมอนุรักษ์กีฬามีหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าต่างๆให้กับเยาวชน มีเครือข่ายอยู่ 3 เครือข่าย คือ บ้านแม่ฯ แม่นะลอ และบ้านสามสน ได้ไปให้ความรู้กับเยาวชนที่นั่น พากเรอาอเสนอตัวในการอนุรักษ์

กวางพา ให้เยาวชนทุกคนช่วยกันอนุรักษ์

4.19 ปลูกป่าทดแทนป่าที่ถูกทำลาย

4.20 เสนอกรอบแนวคิด ดังนี้

4.21 สร้างขอบเขตป่าอนุรักษ์ ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นในหมู่บ้าน ห้ามนุกรุกป่า ถ้าฝ่าฝืนมีการลงโทษหมู่บ้าน เช่น การปรับสินไหม การจำคุก

4.22 มีเจ้าหน้าที่ให้ความรู้กับคณะกรรมการในหมู่บ้าน และกระตันให้คณะกรรมการมีบทบาท และเข้มแข็งมากขึ้นในการรักษาป่า สัตว์ป่า

4.23 จัดเจ้าหน้าที่มาติดตามและประเมินผลอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง จะทำให้บรรลุเป้าหมาย

4.24 รัฐให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณ การจุงใจให้แก่ประชาชน

4.25 จัดหาพื้นที่เลี้ยงสัตว์ เช่น พื้นที่ที่เจ้าของไม่ใช้ประโยชน์ โดยหากทุนสนับสนุนจากชุมชน รัฐ NGO และเอกชนบริจาคสัตว์ที่จะนำมาเลี้ยง เช่น เก้ง กวาง หมูป่า เป็นต้น เป้าหมายของการสร้างฟาร์ม คือ

- 4.26 สร้างอาชีพ ผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว เกษตรผสมผสานในพื้นที่ฟาร์ม
- 4.27 การตลาดมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมสัตว์ป่าที่เลี้ยงไว้ เป็นประโยชน์ต่อประเทศ ไม่ใช่เฉพาะในชุมชนเท่านั้น ตลาดการท่องเที่ยวสู่ภายนอก
- 4.28 การตลาดภายนอก การจำหน่ายเนื้อสัตว์ป่าที่เลี้ยงในฟาร์ม
- 4.29 การประชาสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่เรื่องการเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า
- 4.30 การตลาดภายใน มีการจำหน่ายสินค้าให้แก่ชุมชนในราคาย่อมเยาว์

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการหาแนวทางในการอนุรักษ์กว้างพาในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์_ซึ่งทำการศึกษาริเวณกิ่วแม่ป่าน อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ และชุมชน 4 ชุมชน คือ บ้านป่าตึง, บ้านตีนผา, บ้านป่าปงเปียง และบ้านแม่มิงค์ อำเภอช่างเคิง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัด เชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาสถานภาพของกว้างพา บริเวณพื้นที่กิ่วแม่ป่าน, เพื่อ ศึกษาสถานภาพของชุมชนในการอนุรักษ์กว้างพา, เพื่อศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อ กว้างพา, เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์กว้างพา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการศึกษาคณะผู้ศึกษา ได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์ชาวบ้าน และสัมภาษณ์เจ้าลีกผู้นำ ชุมชน, พรานเก่า, คนเด่าคนแก่ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการวิเคราะห์เชิง ตรรกะ และการพูดคุยสังเกตุอย่างไม่เป็นทางการ ผลการศึกษาสามารถสรุปได้โดยสังเขปดังนี้

คณะผู้ศึกษาได้รวมรวมผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 4 ประการคือ

1. สถานภาพของกว้างพา บริเวณพื้นที่กิ่วแม่ป่าน อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
2. สถานภาพของชุมชนในการอนุรักษ์กว้างพา
3. ผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อ กว้างพา
4. เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์กว้างพา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นโจทย์ในการทำงาน ผู้ศึกษาได้รวมรวมมาตอบคำถามใน ลักษณะเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้ดังนี้

1. สถานภาพของกว้างพา บริเวณพื้นที่กิ่วแม่ป่าน อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ กว้างพาเป็นสัตว์ที่หายากและเสี่ยงกับการสูญพันธุ์ ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 จัดให้เป็นสัตว์ป่าสงวนหนึ่งในสิบห้าชนิดของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากเป็นสัตว์ เนพะลิน มีการแพร่กระจายที่จำกัด พบร่องน้ำพื้นที่ทางเหนือสุดของประเทศไทยเท่านั้น และยังถูก คุกคามเพราการทำไร่เลื่อนลอย การเผาป่าหรือไฟป่า การปล่อยปืนสัตว์เข้ารบกวนถินที่อยู่อาศัย หรือโรคระบาดที่จะมาพร้อมกับสัตว์เลี้ยง การล่าเพื่อเอาไว้มันเข่นเดียวกับเลี้ยงพา การล่าเพื่อนำมา เป็นอาหาร แม้ว่าได้มีการประกาศที่อยู่อาศัยของกว้างพาบางแห่งให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์เพื่อคุ้มครอง แล้ว เช่นที่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก่อง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตีน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลุ่มน้ำ ปาย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อย่างไรก็ตามจะต้องมีการทำ การศึกษาเกี่ยวกับนิเวศวิทยาของกว้างพาอย่างละเอียด เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของ กว้างพาให้มากที่สุด และใช้องค์ความรู้นั้นมาไปปรับปรุงจัดการที่อยู่อาศัยของกว้างพา เพื่อหาทาง ช่วยเหลือให้ประชากรของกว้างพาไม่เพิ่มขึ้นในธรรมชาติ จนพ้นวิกฤตจากการสูญพันธุ์ได้ การที่จะ

ให้ประชารัฐร่วมพิมพ์ขึ้นก็ต้องคำนึงถึงมนุษย์โดยเฉพาะชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นๆ ความปลอดภัยจากการถูกคุกคามเพื่อจะได้พิจารณาแนวทางในการจัดการแหล่งที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและปลอดภัยต่อการประชากรชาวนา

จากเหตุการณ์ปัจจุบัน จะเห็นว่าสถานภาพของผู้คนล้วนแล้วแต่การสูญพันธุ์ เนื่องจากมีการล่าชาวนา ในขณะที่ประชากรชาวนาเกื้อ谊อย่างจำกัดด้วยปัจจัยทางด้านแหล่งที่อยู่อาศัยจำนวนถูกที่เกิดในแต่ละครั้ง และการล่าที่ล่าในช่วงการตั้งท้องของชาวนา ดังนั้นการที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว จึงเป็นปัญหาที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐฯ และเอกชน รวมทั้งประชาชนที่อาศัยอยู่ในป่า ซึ่งเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาข้างต้น ทั้งนี้จากการตรวจสอบร่างไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับชาวนาในบริเวณกิ่วแม่น้ำ อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ทั้งนี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะดำเนินการอนุรักษ์ชาวนาอย่างจริงจัง ดังนั้น ชาวบ้านบ้านตีนนา บ้านป่าปางปีง บ้านป่าตึง และบ้านแม่มิงค์ อ.บ.ต. ตำบลล่างเคียง กลุ่มนักคุกคักบ้านบุนกลาง และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จึงมีเจตนาرمย์ที่ดีในการที่จะร่วมมือกันทำงานในการเรียนรู้ศึกษาสภาพปัญหาและร่วมกันหาแนวทางในการแก้ปัญหางานชุมชน รวมถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งเพื่อเป็นการแสดงถึงการร่วมมือกันทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่ในส่วนของรัฐ และประชาชน โดยผลที่ได้จะเป็นประโยชน์แก่ลูกหลานในอนาคตที่จะสามารถเห็นสัตว์ป่าชนิดนี้ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ได้ หรือเพื่อประโยชน์ทางด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจะส่งผลต่อการนำรายได้เข้าสู่ชุมชนได้เป็นอย่างดี และเป็นรูปแบบบบวนการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่อุทิ�านแห่งชาติดอยอินทนนท์ ในอดีต ก่อนที่จะมีการก่อสร้างขนาดใหญ่ เช่น ถนน สัตว์ป่าในบริเวณนี้มีความชุกชุมมาก พื้นที่ที่ทำการเกษตรในช่วงที่ผลผลิตออกจะมีสัตว์ป่า เช่น เก็บ กวาง มากัดกินทำลายแล้วปลูกแต่ในปัจจุบันไม่ค่อยพบสัตว์ป่า คนกระเริ่งเรียกว่าชาวนา ตะแกรง ตัวน้ำมังเรียก ใช้แซะ และมีความเชื่อกล้ายกันคือเป็นยา rakya โรคกระดูก สมานกระดูก เขาสามารถนำไปใช้ในการชนไก่ โดยนำปลายเข้าที่มีความแหลมคมซ่อนไว้ในปลายเล็บเมื่อไก่ชนกันก็จะทำลายคู่ต่อสู้จนตาย ปัจจุบันชาวนาถูกกำหนดให้เป็นสัตว์ป่าสงวน 1 ใน 15 ชนิดของไทย เนื่องจากมีการแพร่กระจายในบริเวณลุ่มน้ำปิงเท่านั้น และสามารถพบแค่ 4 จังหวัดภาคเหนือของไทยคือ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน ตาก และที่สำคัญคือพบในบริเวณที่มีความเฉพาะ ความสูง 2,000 เมตรขึ้นไปเท่านั้น จากการศึกษาในพื้นที่บริเวณกิ่วแม่น้ำ ซึ่งใช้เวลาในการเก็บข้อมูลประมาณ 4 เดือน พน Henderson ชาวนา 16.9 ตัวต่อวัน

จากเหตุการณ์ดังกล่าว จะเห็นว่าชาวนาไม่โอกาสที่จะสูญพันธุ์ เนื่องจาก การล่าที่มีอยู่อย่างต่อเนื่อง การเผาป่า การทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของชาวนา ความเจริญ การขยายตัวของชุมชน ตลอดจนการล่าสัตว์ป่าชนิดอื่นๆด้วย ทั้งนี้จากการสังเกตเห็นว่า เจ้าหน้าที่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น มีการแจ้งเบาะแส เนื่องจากชาวบ้านมีความเข้าใจเกี่ยวกับสถานภาพของชาวนา จึงช่วยกันเป็นหุ้นส่วน ในการให้ความสำคัญปัญหาการล่าสัตว์ป่าเป็นอันดับ

ต้นๆ มีมาตรการในการป้องกันอย่างจริงจัง รวดเร็ว ส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีความกระตือรือร้น และปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ทั้งนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าปัญหาการล่าสัตว์ มิได้เกิดจากปัญหาปากท้อง แต่หากเกิดจากพฤติกรรมที่เคยชิน เคยกินเนื้อสัตว์ป่าต่างหาก ส่วนในประเด็นการนำมาทำเป็นอาหาร แบบจะไม่ชัดเจน หรือแค่ผลพลอยได้เท่านั้น เนื่องจากการรักษาด้วยแพทย์

กวางพานปัจจุบัน ได้ถูกกำจัดเป็นสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ในหลายประเทศ เช่น รัสเซีย จีน อินเดีย เป็นต้นนี้นอกจากมีจำนวนน้อยมาก จากการสำรวจในพื้นที่บริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปาน ซึ่งความถี่ในการพบเห็นเฉลี่ย 16.9 ตัว/วัน โดยระยะห่างที่พบต่ำสุดประมาณ 150 เมตร ส่วนพฤติกรรมในช่วงเข้าเป็นช่วงที่กวางพานมีกิจกรรมสูงที่สุด เช่น เดิน วิ่ง กินหญ้า กินโป่งน้ำ ในส่วนเวลากลางวันกวางพานมักจะนอนอยู่ที่ก้อนหินเป็นเวลานาน และพบว่าบางครั้งนอนบริเวณที่เดิม จนกระทั่งเวลาเย็น เมื่อพระอาทิตย์เริ่มทอแสงสีแสด กวางพานจะเริ่มออกหากินอีกรั้ง โดยส่วนใหญ่จะพบตามหน้าผาหินที่ยากต่อการเข้าใกล้

2. สถานภาพของชุมชนในการอนุรักษ์กวางพาน ชุมชนที่ทำการศึกษาทั้งหมด 4 ชุมชน คือ บ้านป่าตึง, บ้านตีนผา, บ้านป่าปงปีียง และบ้านแม่มิจิค ชุมชนทั้งหมดเป็นชุมชนกะเหรี่ยง นับถือศาสนาคริสต์และผี มีอาชีพทางการเกษตรและรับจ้างทั่วไป การดำรงชีวิตยังต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติอยู่มาก เช่น พืชผักจากป่า เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร ฯลฯ พื้นที่ทำกินโดยรวมอยู่ติดพื้นที่ป่าไม้ ชุมชนดังกล่าวเข้ามาอยู่ก่อนลงครามโลกครั้งที่ 2 บางบ้านก็แยกมาจากการบ้านใหญ่เนื่องจากพื้นที่ทำกินไม่เพียงพอ และเดิมเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ต่อมามีการขยายตัวของหมู่บ้านและการย้ายครอบครัวจากที่ที่ไม่มีพื้นที่ทำกิน เนื่องจากบริเวณที่ตั้งชุมชนในปัจจุบันนี้ความอุดมสมบูรณ์ของดิน น้ำ ป่าไม้ ชาวบ้านส่วนใหญ่ฐานะยากจน การศึกษาไม่ดีเท่าที่ควร มีภาระของตนเอง ส่วนใหญ่คนในหมู่บ้านเดียวกันจะเป็นญาติพี่น้องกัน นับถือผู้เช่าผู้แก่ มีประเพณีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เช่น ประเพณีลิงแขก เลี้ยงผี ฯลฯ และความเชื่อต่างๆ เช่น ความเชื่อทางป่า, ความเชื่อต่อชีวิต, ความเชื่อทางน้ำ ฯลฯ

3. ผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อกวางพาน จากการจัดเวทีชาวบ้าน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมเวทีจากทั้งภาครัฐ, NGO., นักวิจัย และชาวบ้าน ทำให้ทราบว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นเรื่องที่ทุกคนให้ความสนใจเป็นอย่างดี ผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อกวางพานพอสรุปได้ดังนี้

1. การควบคุมกิจกรรมที่เกิดจากมนุษย์ เช่น ถนน, อาคารสิ่งก่อสร้าง, บ้านพัก และชุมชน เป็นต้น
2. เสียงที่ดัง เช่น ยานพาหนะ, เครื่องจักร เป็นต้น
3. มนุษย์ เช่น การท่องเที่ยว เป็นต้น
4. ไฟป่า

4. เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ gwangpa โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้แนวทางการอนุรักษ์ gwangpa จะดำเนินต่อไปได้ จำเป็นที่จะต้องทำงานร่วมกันทั้งเจ้าหน้าที่ ชุมชน องค์กรท้องถิ่น องค์การเอกชน ตลอดจนสื่อมวลชน ที่จะต้องช่วยกันกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ gwangpa อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. หยุดการล่า gwangpa
2. การลาดตระเวนตรวจสอบป่าอย่างสม่ำเสมอ โดยเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ร่วมกับชาวบ้านในท้องถิ่น
3. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ gwangpa เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ gwangpa โดยชุมชนและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
4. หาแนวร่วมโดยการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ gwangpa ขึ้น โรงเรียน ชุมชน ฯลฯ
5. ป้องกันไฟป่า เช่น การทำแนวกันไฟ เป็นต้น ทั้งภาครัฐ ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น
6. ปลูกพืชอาหาร gwangpa และจัดทำพื้นที่ที่ไม่ใช่ประโยชน์เพื่อการเพาะเลี้ยง gwangpa โดยชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ นักเรียน ฯลฯ
7. ขยายพันธุ์ให้จำนวนเพิ่มขึ้น เช่น โคลนนิ่ง gwangpa ให้มีจำนวนมากๆ การผสมเทียม เป็นต้น โดยเจ้าหน้าที่รัฐร่วมกับชุมชนในท้องถิ่น
8. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้ความรู้ โดยมีการควบคุมอย่างเข้มงวด เช่น ไม่ส่งเสียงดัง, ไม่เดินออกนอกเส้นทาง, ไม่ดู gwangpa ในช่วงฤดูผสมพันธุ์ เป็นต้น โดย ชุมชนในพื้นที่ ร่วมกับเจ้าหน้าที่

ทั้งนี้กิจกรรมต่างๆ ที่ได้นำเสนอข้างต้น ควรที่จะจัดทำเป็นโครงการใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยโครงการเลือกเป็นชุดเดียวกัน หรือดำเนินการตามลำดับ 1-8 เนื่องจากบางกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความรู้เฉพาะทางและทักษะสูง

ปัญหาอุปสรรค

จากการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ชุมชน ที่อาศัยอยู่ในเขตป่าไม้ มีการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน พолжะสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ความขัดแย้งในอดีต การทำงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เฉพาะเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ที่ดำเนินตัวอย่างเชิงกฎระเบียบ และพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานเดียวกัน แต่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการพื้นที่ทำการ ทำให้ความร่วมมือในการทำงานเป็นยังไง เป็นที่น่าพ้อใจเท่าที่ควร

2. การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ขาดงบประมาณในการปฏิบัติงาน

3. เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านโดยตรง ก่อประวัติความขัดแย้งในอดีต ทำให้ชาวบ้านเกิดความไม่ไว้วางใจ

4. ปัญหาทรัพยากรสัตว์ป่า เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในทุกชุมชน หากการทำงานเพียง 4 ชุมชน ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะยังมีคนอื่นจำนวนมากที่ไม่เข้าใจ

5. คณะผู้วิจัยยังมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำงานวิจัยไม่คือพอ

ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

จากการศึกษาเรื่องการหาแนวทางในการอนุรักษ์ความพากในเขตอุทยานแห่งชาติตอยอินทนนท์_ซึ่งทำการศึกษาริเวณกิ่วแม่ปาน อุทยานแห่งชาติตอยอินทนนท์ และชุมชน 4 ชุมชน คือ บ้านป่าตึง, บ้านตีนพา, บ้านป่าปงเปียง และบ้านแม่มิงค์ อำเภอช่างเค็ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัด เชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาสถานภาพของความพาก บริเวณพื้นที่กิ่วแม่ปาน, เพื่อศึกษาสถานภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ความพาก, เพื่อศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาที่มีต่อความพาก, เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ความพาก โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน จะเห็นว่า

1. สถานภาพความพาก การศึกษาความพากมีการศึกษาน้อยมาก เนื่องจากมีการศึกษาสัตว์ป่าในประเทศไทยน้อย อีกทั้งความพากซึ่งเป็นสัตว์ป่าสงวนที่หายาก และอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ยากต่อการเข้าไปทำการศึกษา และพบเห็น ทำให้ความรู้เกี่ยวกับความพากในประเทศไทยมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งนี้นอกจากความพากจะเป็นสัตว์ป่าสงวนในประเทศไทยแล้ว สัตว์ในกลุ่มเดียวกับความพากในประเทศอื่นๆก็เป็นสัตว์ป่าสงวนและหายากด้วยเช่นกัน ผู้ศึกษามีความเห็นว่าจะมีการศึกษาความพากให้มากกว่านี้ เพื่อที่จะได้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับความพากให้มากกว่าเดิม ซึ่งสามารถจะนำไปสู่การไม่สูญพันธุ์ได้ในอนาคต

2. สถานภาพของชุมชน การเก็บข้อมูลชุมชนมีการเก็บจากหลายหน่วยงาน ทำให้ชาวบ้านไม่มีเวลาในการทำมาหากินมากนัก อีกทั้งข้อมูลที่ได้ก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ข้อมูลที่ได้ไม่มีความชัดเจน ทันสมัย การจัดสารบบข้อมูลที่ผ่านมาไม่สามารถนำไปใช้ได้อีก จึงต้องเก็บข้อมูลใหม่ทุกครั้งที่มีการศึกษา

3. ผลการพัฒนาพื้นที่ที่มีต่อความพาก ในกรณีถ้ามีการบันทึกข้อมูลประวัติเหตุการณ์ ต่างๆอย่างต่อเนื่องเป็นจริงจะทำให้เกิดความเชื่อมากยิ่งขึ้น เช่น กรณีดินถล่มที่บ้านน้ำก้อ-น้ำชุน จ. เพชรบูรณ์, บ้านยางหลวง อ. แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่เป็นต้น

4. แนวทางในการอนุรักษ์ gwangpa ให้มีการขยายวงกว้างของการศึกษา การให้ความรู้ทั้งเชิงลึกและเชิงกว้างสู่ทุกชนชั้นอายุ ทุกกลุ่ม และที่สำคัญการแก้ปัญหาการสูญพันธุ์ที่ได้ผลดีคือ การขยายพันธุ์เพื่อให้เพิ่มจำนวนมากพอ ก่อนที่จะสูญพันธุ์

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

ผลการศึกษาระดับชาติดอยอินทนนท์ ผู้ศึกษาเห็นว่าการศึกษาระดับชาติดอยอินทนนท์ ผู้ศึกษาเห็นว่าการศึกษาระดับชาติดอยอินทนนท์ ไม่สามารถแก้ปัญหาการเลี้ยงต่อการสูญพันธุ์ของ gwangpa และสัตว์ป่า ตลอดจนปัญหาทรัพยากรธรรมชาติได้ หากจะทำให้การศึกษานี้ประสบความสำเร็จ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องขยายการศึกษาออกไปสู่ชุมชนอื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียง และให้มีการประชาสัมพันธ์ให้เกิดความรู้และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าแก่บุคคลทั่งภายนอกและภายในชุมชนอย่างกว้างขวาง การให้ความรู้ การหาแนวร่วมในการอนุรักษ์ gwangpa และให้ข้อมูลข่าวสารนี้ถูกเผยแพร่กระจายไปสู่บุคคลทั่วๆ ไปอย่างทั่วถึง ทั้งนี้แนวทางที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างดี หากมีความร่วมมือจากชุมชนอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 2545. “กว่างพา (Goral)” กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม [Online]. Available: http://www.deqp.go.th/data_env/tropical%20forest/goral.html (2003, February 5).
- กองทุนสัตว์ป่าโลก. 2543. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในประเทศไทยและภูมิภาคอินโดจีน. กองทุนสัตว์ป่าโลก สำนักงานประเทศไทย. กรุงเทพฯ
- นิตยา เลาหะจินดา. 2528. นิเวศวิทยา. อุตสาหกรรมพิมพ์. กรุงเทพฯ. 289 น. ใน รัตนวัฒน์ ไชยรัตน์.
2540. นิเวศวิทยาของกว่างพา ในเขตราชภัณฑ์สัตว์ป่าอมก๋อย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ
- รัตนวัฒน์ ไชยรัตน์. 2540. นิเวศวิทยาของกว่างพา ในเขตราชภัณฑ์สัตว์ป่าอมก๋อย. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ
- สำเริง การบรรจง. 2536. พฤติกรรมของกว่างพา ในสภาพกรุงเลี้ยง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- สวัสดิ์ วงศ์ถิรวัฒน์. 2539. “กว่างพา หรือ Chinese Goral” กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ [Online] Available: <http://www.geocities.com/ingreen2001/conserve9.html>, <http://www.rink.ac.th/data/wide/1.html>, <http://www.kmitl.ac.th/esan/tour/animal/deer.htm> (2003, February 5).
- โอกาส ขอบเขต. 2518. สัตว์ป่าเลี้ยงลูกด้วยนมเมืองไทย. ภาควิชาชีววิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ. 163n. ใน รัตนวัฒน์ ไชยรัตน์. 2540. นิเวศวิทยาของกว่างพาในเขตราชภัณฑ์สัตว์ป่าอมก๋อย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ
- America Zoo. Unknown . “Common goral - *Nemorhaedus goral*” [Online]. Available: <http://www.americazoo.com/goto/index/mammals/414.htm> (2003, February 5).
- Government of the Khabarovsk Krai. 1997. “*Nemorhaedus goral*” [Online]. Available: <http://www.adm.khv.ru/invest2.nsf/pages/en/tours/Amgoral.htm> (2003, February 5).
- Lekagul, B. and J.A. McNeely. 1977. Mammal of Thailand. Kurusapha Ladprao, Bangkok. 758 p.
- Myslenkov, A.I. and I.V. Voloshina. 1998. *SEXUAL BEHAVIOUR OF AMUR GORAL*, Proc. 2nd World Conf. Mt. Ungulates : pp. 75-80 [Online]. Available: http://www.tigers.ru/web_inna/sex_goral.html (2003, February 5).

- Thai Society for the Conservation of Wild Animals. unknown. “Thai Wildlife Rare or Extinct” [Online]. Available: http://www.tscwa.org/wildlife/rare_or_extinct_09.html (2003, February 5).
- ThaiWildLife. 2545. “กว่างพา ม້າກວດ ແທ່ງດອຍມ່ອນຈອງ” [Online]. Available: http://www.thaiwildlife.com/reservanimal/n_griseus.html (2003, February 5).
- The Ultimate Ungulate Page. 1999. “GRAY GORAL (*Nemorhaedus goral*)” [Online]. Available: <http://www.ultimateungulate.com/goralgray.html> (2003, February 5).
- Walther F.R., V. Geist, H. Soma. And V. Zhiwotschenko. 1988. Chamois and related species, pp. 495-509.
- In ຮັຕນວັດນີ້ ໄຊຍຮັຕນີ້. 2540. ນິເວສວິຫຍາຂອງກວາງພາ ໃນເຂດຮັກຢາພັນຮູ້ສັຕວົງປ່າອມກ້ອຍ. ວິທຍານິພນີ້ ວິທຍາຄາສຕຽມຫານບັນທຶກ. ມາວິທຍາລືຍເກຍຕຣະຄາສຕຽ. ກຽງເຖິງ
- Woodland Park Zoo. 2002. “Central Chinese Goral” [Online]. Available: http://www.zoo.org/educate/fact_sheets/goral/goral.htm (2003, February 5).

ភាគីនវក

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ นางระวีวรรณ นามสกุล ศิริไสวานน
 เกิดเมื่อ 13 มีนาคม 2504_ ศาสนา พุทธ เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย
 ตำแหน่ง นักวิชาการป่าไม้ 7 ว. สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้
 ปฏิบัติราชการอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
 ที่ทำงาน : อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ 50160
 บ้าน : 171/2 หมู่ 4 ต.ดอนแก้ว อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ 50180
 E-mail address : issara171@hotmail.com
 จบการศึกษาชั้น ว.ท.บ. (วนศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
 M.P.A. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตร

- การจัดทำแผ่นตาราง (Spread sheet) ECC.
- พฤกษศาสตร์ป่าไม้ กรมป่าไม้
- การวางแผนและการจัดการป่าไม้เบื้องต้น กรมป่าไม้
- การพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก กรมป่าไม้
- ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ รุ่นที่ 1 กรมป่าไม้
- สถิติเพื่อการสำรวจและวิจัยป่าไม้ กรมป่าไม้
- The Wildlife Field Research And Conservation Training Course. WCS. And RFD.
- การตรวจสอบและติดตามผลกระบวนการท่องเที่ยว กรมป่าไม้

ผ่านการสัมมนา ศึกษาดูงาน

- การจัดทำฐานข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ท.ท.ท.
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ท.ท.ท.
- สัมมนาสัตว์ป่าเมืองไทย คณะกรรมการศาสตร์ มงคล
- Defining Estimating And Conserving The Tiger Populations In Thailand's Forest Complexes In The New Millennium : A Workshop For Junior Staff In Protected Area At The Khao Yai Forestry Training Center, Thailand. WCS. and RFD.

ประสบการณ์ในการทำงาน

- นักวิชาการป่าไม้ 3 ส่วนอุทยานแห่งชาติ ปฏิบัติราชการอุทยานแห่งชาติเขาแหลม หญ้า - หมู่บ้านเสนา

- นักวิชาการป่าไม้ 3, 4 ส่วนอุทยานแห่งชาติ ปฐบันธิราชการประจำฝ่ายวางแผน ส่วนอุทยานแห่งชาติ
- นักวิชาการป่าไม้ 4, 5 ส่วนอุทยานแห่งชาติ ปฐบันธิราชการอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จ.เชียงใหม่
- นักวิชาการป่าไม้ 5 ส่วนอุทยานแห่งชาติ ปฐบันธิราชการอุทยานแห่งชาติแม่ปิง จ.เชียงใหม่, ลำพูน
- นักวิชาการป่าไม้ 6 ส่วนอุทยานแห่งชาติ ปฐบันธิราชการอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย, อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
- นักวิชาการป่าไม้ 7 ส่วนอุทยานแห่งชาติ ปฐบันธิราชการอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จ.เชียงใหม่

ผลงานทางวิชาการ

- โครงการสำรวจเส้นทางศึกษาธรรมชาติด้วยจักรยาน อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย
- โครงการสร้างป่าเต็งรัง อุทยานแห่งชาติแม่ปิง จังหวัดลำพูน
- โครงการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ ภายใต้แผนงานเงินกู้มิยาซawa
- เอกสารเผยแพร่- แผ่นพับอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์
- แผ่นพับเส้นทางศึกษาธรรมชาติกิ่วแม่ปาน
- Non-timber product ภายใต้โครงการ Forest and people. Danced.
- การมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟป่า กรณีศึกษาม้านย่างส้าน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
- โครงการสร้างป่า ก.m. 3-4 ถนนขอนทอง-ยอดดอยอินทนนท์
- สำรวจความคิดเห็นนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

2. ชื่อ นายตัน นามสกุล มนต์โตร
 ตำแหน่ง พนักงานพิทักษ์ป่า
 เกิด วันที่ 14 มิถุนายน 2496 เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย ศาสนา พุทธ
 ที่อยู่ 224 หมู่ 4 บ้านกลางขัวน้อย ตำบล ป่าชาง อำเภอป่าชาง จังหวัด ลำพูน
 โทรศัพท์ 053-556311
 อาชีพ ข้าราชการ
 ประสบการณ์การทำงาน เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

3. ชื่อ นายนรากร นามสกุล แడงรัศมี
 เกิด วันที่ 4 ธันวาคม 2484 เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย ศาสนา พุทธ
 ที่อยู่ 122 หมู่ 7 ตำบลบ้านหลวง อําเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
 อาชีพ ค้าขาย
 ประสบการณ์การทำงาน เจ้าหน้าที่หน่วยจัดการต้นน้ำแม่กลอง, นักดูนก
4. ชื่อ นายยิ่ง นามสกุล แซ่ย่าง
 เกิด 2504 เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย ศาสนา คริสต์
 ที่อยู่ 2 หมู่ 7 ตำบลบ้านหลวง อําเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
 วุฒิการศึกษา ประถมปีที่ 4
 อาชีพ ชาวสวน
 ความสามารถพิเศษ นักสื่อความหมายธรรมชาติ
5. ชื่อ นายยิ่ง นามสกุล แซ่หะ
 เกิด 2509 เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย ศาสนา คริสต์
 ที่อยู่ 17 หมู่ 7 ตำบลบ้านหลวง อําเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
 วุฒิการศึกษา ประถมปีที่ 6
 อาชีพ ชาวสวน
 ความสามารถพิเศษ นักสื่อความหมายธรรมชาติ
6. ชื่อ นายบุญจุ นามสกุล รักดี
 เกิด 6 ตุลาคม 2515 เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย ศาสนา พุทธ
 ที่อยู่ 76 หมู่ 19 ตำบลช้างเคี้ยง อําเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
 อาชีพ ชาวสวน
 ความสามารถพิเศษ นักสื่อความหมายธรรมชาติ, นักดูนก
 ประสบการณ์การทำงาน
  - เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติโดยอินทนนท์
  - เลขาสภากองค์การบริหารส่วนตำบลช้างเคี้ยง
  - เลขาประชาคมตำบลช้างเคี้ยง
  - เลขาผู้ประสานงานโครงการระดับท้องถิ่น

กฎของคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ บ้านแม่มิงค์
หมู่ที่ 11 ต.ช่างเค็ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

1. ถ้าผู้ใดแพ้วางหรือทำลายเขตแคน ที่คณะกรรมการจัดทำไว้ให้ปรับไม่เกิน 2,000 บาท กำหนดชำระภายใน 30 วัน
2. ตามข้อ 1 ถ้าบุคคลดังกล่าวยังฝ่าฝืน ทางคณะกรรมการจะส่งดำเนินการตามกฎหมายต่อไป
3. ถ้าบุคคลใดจุดไฟเผาป่าโดยเจตนาหรือไม่ก็ตามทางคณะกรรมการจะดำเนินการปรับไม่เกิน 2,000 บาท
4. บุคคลใดจะเผาไร่ต้องแบ่งแนวกันไฟก่อนเผา และต้องแจ้งคณะกรรมการทราบล่วงหน้าก่อนหากฝ่าฝืน คณะกรรมการจะดำเนินการปรับไม่เกิน 2,000 บาท ชำระภายใน 30 วัน
5. ถ้าบุคคลภายนอกหมู่บ้านจุดไฟเผาป่าทางคณะกรรมการจะจับสั่งดำเนินคดีตามกฎหมายบ้านเมืองต่อไป
6. ถ้าบุคคลภายนอกหมู่บ้านมาบุกรุกป่าในเขตรับผิดชอบของหมู่บ้านแม่มิงค์โดยไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการก่อน คณะกรรมการจะแจ้งเจ้าหน้าที่มาดำเนินการจับกุมทันที
7. บุคคลใดที่เข้าไปล่าสัตว์ในเขตป่าสงวนหรืออุทยานแห่งชาติมีโทยปรับ 1,500 บาท ชำระภายใน 15 วันหากฝ่าฝืน คณะกรรมการจะส่งดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป
8. ห้ามบุคคลใดเลือยไม้ขายหรือนำไม้ออกจากพื้นที่ของเขตรับผิดชอบหมู่บ้านโดยเด็ดขาด
9. บุคคลใดที่ต้องการนำไม้มาเพื่อสร้างบ้านเรือน ต้องมีหนังสือยื่นความจำนงขออนุญาตจากคณะกรรมการ และต้องได้รับอนุญาตก่อนจึงจะดำเนินการได้ หากฝ่าฝืนทางคณะกรรมการจะไม่รับผิดชอบแต่ประการใดทั้งสิ้น

ประกาศใช้ ณ วันที่ 3 พฤศจิกายน 2536
 คณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บ้านแม่มิงค์

รายชื่อคณะกรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บ้านแม่mino ค 11

1.นายอดิเรก	ล้าน้ำไฟร	ประธาน
2.นายอรุณ	สารมูล	รองประธาน
3.นายภูชร	อวัฒนสันติ	เลขานุการ
4.นาย ก๊อก	แจ่มศรีรัตน์	กรรมการ
5.นายชำนาญ	กล้าณรงค์การ	กรรมการ
6.นายติด	ล้าน้ำไฟร	กรรมการ
7.นายดอคงคำ	สันติจนาดอน	กรรมการ
8.นายประดิษฐ์	ศักดิ์ชาติบำรุงกุล	กรรมการ
9.นายปล่องเคาะ	เลิศพิรพะชีวี	กรรมการ
10.นายหย่าทอง	กิจพทกษ์พนา	กรรมการ
11.นายบุญทอง	ล้าน้ำไฟร	กรรมการ
12.นายดวงจันทร์	อาศัยกิจ	กรรมการ
13.นายอภิเดช	ใบทอง	กรรมการ
14.นายไพรожน์	วาทีปราศรัย	กรรมการ
15.นายประพันธ์	ใบทอง	กรรมการ
16.นายจันทร์พิพิธ	นิยมพัฒนารักษ์	กรรมการ
17.นายสุรชัย	ลิโภ	กรรมการ
18.นายสว่าง	ล้าน้ำไฟร	กรรมการ
19.นายดวงจันทร์	สมบูรณ์พูลเพิ่ม	กรรมการ
20.นายสมพงศ์	ชาโคพนาเวศ	กรรมการ
21.นายขจร	ร่วมใจรักพัฒนา	กรรมการ
22.นายสามารถ	ดำเนินการสาร	กรรมการ
23.นายอ่อเอะ	พิชญากรวงศ์	กรรมการ
24.นายจอย	สันติวนาคร	กรรมการ
25.นายวิมล	ส่งงาม	กรรมการ

กฎของคณะกรรมการกลุ่มนธุรกิจ บ้านป่าตึง
หมู่ที่ 13 ต.ช่างเค็ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่

กฎระเบียบหมู่บ้านป่าตึง

1. ห้ามผู้ใดขยายพื้นที่ทำกินโดยไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืนปรับตาระ 50 บาท และยึดพื้นที่คืน ส่วนค่าปรับนำเข้ากองทุนป่าชุมชน
2. กรณีผู้ที่มีพื้นที่ทำกินอยู่ในเขตป่าและต้องการจะเผาพื้นที่ เพื่อที่จะทำการเพาะปลูกจะต้องทำแนวกันไฟ กว้างอย่างน้อย 4 - 6 เมตร เพื่อมให้ไฟลุกตามป่า หากผู้ใดประมาททำให้เกิดไฟไหม้ป่าถือว่ามีความผิด ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 500 - 1,000 บาท และขึ้นอยู่กับคณะกรรมการค่าปรับนำเข้ากองทุนป่าชุมชน
3. ห้ามผู้ใดจุดไฟเผาป่าในเขตต้นน้ำผู้ใดฝ่าฝืนปรับขั้นต่ำ 5,000 บาท และขึ้นอยู่กับคุณพินิจของคณะกรรมการป่าชุมชนค่าปรับนำเข้ากองทุนป่าชุมชน
4. ห้ามบุคคลภายนอกเข้ามาหากองป่า ตลอดจนสัตว์น้ำทุกชนิดเพื่อการจำหน่าย ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 5,00 - 1,000 บาท ค่าปรับครึ่งหนึ่งให้รางวัลผู้ที่นำแจ้งอีกครึ่งหนึ่งนำเข้ากองทุนป่า
5. ห้ามผู้ใดตัดไม้และแปรรูป เพื่อจำหน่ายให้แก่บุคคลภายนอก ผู้ใดฝ่าฝืนปรับตารางนิ่วละ 50 บาท พร้อมยึดของกลางไว้ในส่วนรวม
6. ห้ามผู้ใดไปหาหรือจับสัตว์น้ำในเขตห่วงห้าม และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เริ่มจากสะพานแม่โวย (บ้านป่าตึง) ถึงน้ำตกโป้งกะทิระยะทาง 1 กิโลเมตร ไม่ว่าด้วยวิธีใดผู้ใดฝ่าฝืนปรับครึ่งละ 500 / คน ค่าปรับครึ่งหนึ่งให้รางวัลแก่ผู้นำแจ้งอีกครึ่งหนึ่งนำเข้ากองทุนป่าชุมชน
7. ห้ามล่ากวางพะและเลียงพะ ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 5,000 - 10,000 บาท พร้อมกับดำเนินคดี
8. ห้ามผู้ใดทิ้งสารเคมี หรือสิ่งปฏิกูลลงในลำห้วย แม่น้ำลำคลอง ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 500 บาท
9. บ้านเด็นพา ห้ามผู้ใดหาหรือจับสัตว์น้ำในห้วยซึ่งมาจากป่าซึ่งสภาพเด็กถึงทุ่งนาของชาวป่า ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 500 บาท

กฎระเบียบหมู่บ้านค่า

1. ถ้าผู้ใดบุกรุกแผล้วทางป่าหรือทำลายป้ายเขตแดนที่คณะกรรมการจัดทำ ให้ปรับไม่เกิน 2,000 บาท สำหรับดำเนินค่ารายใน 1 เดือน
2. ตามข้อ 1 ถ้าบุคคลใดยังฝ่าฝืนมติว่าด้วยกฎระเบียบของหมู่บ้าน ทางคณะกรรมการจะดำเนินการตามกฎหมายของบ้านเมืองต่อไป
3. ถ้าบุคคลใดจุดไฟเผาป่าโดยเจตนาหรือไม่เจตนา ทางคณะกรรมการจะดำเนินการปรับไม่เกิน 2,000 บาท สำหรับดำเนินค่ารายใน 1 เดือน
4. บุคคลผู้ใดที่จะเผาไร่ จะต้องทำแนวกันไฟไว้ก่อนเผา และถ้าไฟไหม้ลุกลามล่วงสำา ทางคณะกรรมการจะมีโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท สำหรับดำเนินค่าราย 1 เดือน
5. ถ้าบุคคลภายนอกหมู่บ้าน จุดไฟเผาป่า ทางคณะกรรมการจะจัดส่งให้เจ้าหน้าที่ทำการดำเนินคดีตามกฎหมายของบ้านเมืองต่อไป
6. ถ้าบุคคลภายนอกหมู่บ้านมาบุกรุกป่าในเขตอนุรักษ์ป่า ของหมู่บ้านป่าตึง โดยไม่ได้รับอนุญาต จากคณะกรรมการของหมู่บ้านก่อน ทางคณะกรรมการหมู่บ้านจะแจ้งให้เจ้าหน้าที่มาจับกุมทันที
7. บุคคลผู้ใดที่เข้าไปล่าสัตว์ในเขตป่าสงวนหรืออุทยานแห่งชาติ มีโทษปรับ 1,500 บาท และให้สำหรับดำเนินค่ารายใน 15 วัน หากฝ่าฝืนทางคณะกรรมการหมู่บ้านจะดำเนินคดีตามกฎหมายของบ้านเมืองต่อไป

ประกาศใช้ ณ วันที่ 3 พฤษภาคม 2536
คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ บ้านป่าตึง

รายชื่อคณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน (ใหม่)

1. นายสุพรผล	นัดดาศรี	ประธาน	เริ่มรับตำแหน่ง 5/2/46
2. นายสุริยัน	สมบูรณ์พูนเพิ่ม	รองประธาน	
3. นายณรงค์ชัย	เจริญศิลป์	เหรียญสูง	
4. นายทองคำ	บุญพิทักษ์กุล	ปฏิบัติ	
5. นายชาตรี	ชวิตธรรมรุ่ง	เลขานุการ	
6. นายชลอ	หมุยสุกุล	ประชาสัมพันธ์	
7. นายสุภาพ	รัตนย่องงามดี	ประชาสัมพันธ์	
8. นายเกغم	สมบูรณ์พูลเพิ่ม	กรรมการ	
9. นายลี่อน่า	นีรชาварีกุล	กรรมการ	
10. นายด้านวลด	สมบูรณ์พูลเพิ่ม	กรรมการ (สมาชิก อบต.)	
11. นายศักดิ์ด้า	รัตนย่องงามดี	กรรมการ (สมาชิก อบต.)	
12. นายดวงดี	สมบูรณ์พูลเพิ่ม	กรรมการ	
13. นายสุวรรณ	คุณฐิตินันต์	กรรมการ	
14. นายวิโรจน์	พจนานั่งรงพศ	กรรมการ	
15. นายดวงคำ	เลิศลักษณ์พงศ์	กรรมการ	
16. นายอํานวย	เลิศลักษณ์พงศ์	กรรมการ	
17. นายขวัญชัย	เกย์มสุขพูนวัตถุ	กรรมการ	
18. นายเตาแกะ	เรือนกิจคณะ	กรรมการ	
19. นายสุรศักดิ์	เกย์มสุขพูนวัตถุ	กรรมการ	
20. นายบุญเกิด	วิหคไพรวัลย์	กรรมการ	
21. นายดานวลด	กิจพิทักษ์พนา	กรรมการ	
22. นายจำนำงค์	แผ่นปราดเปรื่อง	กรรมการ	
23. นายโภส่าพิว	พีพอ	กรรมการ	
24. นายจำเนียร	พงษ์ประเสริฐไพร	กรรมการ	
25. นายบุญศรี	สมบูรณ์พูลเพิ่ม	กรรมการ	
26. นายพาเหลา	ป้อมดาวร	กรรมการ	
27. นายสิทธิชัย	ประภาสสันต์	กรรมการ	
28. นายปอรู	รัตนย่องงามดี	กรรมการ	
29. นายวรรูฐ	สถาตอนันต์	กรรมการ	
30. นายวันชัย	วิเกะ	กรรมการ	

31. นายวิทยา	รัตนย่องงามดี	กรรมการ
32. นายอินทร์	มั่งคั่งส่ง่า	กรรมการ
33. นายปีโน	พจนารักษ์รงพงศ์	กรรมการ (ผู้ใหญ่บ้าน)

สภาพถิ่นที่อยู่อาศัยของกรางพา

ป่าดิบเขาสลับทุ่งหญ้าที่มีพินโปล์บริเวณกิ่วแม่ปาน

ลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาสูงชัน

ป่าดิบเข้าที่เป็นแหล่งน้ำชั่วและต้นน้ำลำธารที่สำคัญ

สันดอนปางมะโอกันระหว่างกิ่วแม่ปานและชุมชน

กรางพานริเวณกิ่วแม่ป่าน

ช่วงเช้า กำลังออกหากิน

ช่วงบ่าย นอนพักผ่อน ผึ่งแಡดตามหน้าพานิ